

MINISTERUL EDUCAȚIEI, CULTURII ȘI CERCETĂRII

Educație PLASTICĂ

manual pentru clasa a

4-a

Ion Canțîru • Alexandru Vatavu • Olga Carauș

Editura ARC

MINISTERUL EDUCAȚIEI, CULTURII ȘI CERCETĂRII

Educație PLASTICĂ

manual pentru clasa a

4-a

Ion Canțiru • Alexandru Vatavu • Olga Carauș

Editura ARC

Acest manual este proprietatea Ministerului Educației, Culturii și Cercetării.

Manualul școlar a fost elaborat în conformitate cu prevederile Curriculumului la disciplină, aprobat prin ordinul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării nr. 1124 din 20 iulie 2018. Manualul a fost aprobat prin ordinul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării nr. 1048 din 28 septembrie 2020, ca urmare a evaluării calității metodico-științifice.

.....
(Denimirea instituției de învățământ)

ACEST MANUAL A FOST FOLOSIT

Anul de folosire	Numele de familie și prenumele elevului	Anul școlar	Aspectul manualului	
			la primire	la returnare
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				

- Dirigintele clasei verifică dacă numele, prenumele elevului sunt scrise corect.
- Elevul nu va face niciun fel de însemnări în manual.
- Aspectul manualului (la primire și la returnare) se va aprecia cu unul dintre următorii termeni: **nou, bun, satisfăcător, nesatisfăcător.**

Comisia de evaluare:

Daniela Cotovițaia, grad didactic superior, IP LTPA „M. Berezovschi”, Chișinău, coordonator

Zinaida Ursu, grad didactic superior, Școala de Arte „V. Poleacov”, Chișinău

Lilia Prisăcaru, grad didactic superior, IP LTPA „Ion și Doina Aldea-Teodorovici”, Chișinău

Lilia Carp, grad didactic superior, IPLT „C. Negruzzi”, Chișinău

Elena Savin, grad didactic superior, IPLT „G. Meniuc”, Chișinău

Redactori: *Liliana Armașu, Eugen Lungu*

Concepția grafică și coperta: *Mihai Bacinschi*

Desene: *Vladimir Melnic, Anatoli Șmâșleae*

Imagini: *www.shutterstock.com*

Fotografii: *Mihai Potârniche, Pavel Bălan, Vitalie Condrațchi, Iurie Foca*

Redactor tehnic: *Mihai Dimitriu*

Toate drepturile asupra acestei ediții aparțin Editurii Arc.

© Editura Arc, 2020

© Ion Canțiru, Alexandru Vatavu, Olga Carauș, 2020

ISBN 978-9975-0-0407-7

Unitatea de învățare 1

Frumosul în jurul nostru. Perceperea în arta plastică

Semnificația culorilor în artă și în natură

Oamenii au inventat vopselele ca să-și facă existența mai vie, mai bogată în culori. Apoi au încercat să redea cele văzute. Admirând natura, primii artiști au învățat „lecția” ei despre armonia culorilor, despre forme, sunete etc. Frumusețea naturii i-a îndemnat să alcătuiască melodii superbe, să scrie versuri emotive, iar priveliștile minunate au fost reflectate de pictori în lucrările lor. Peisajele din jur le-au dat și primele noțiuni despre diversitatea culorilor delicate, reci sau calde,

Fig. 1.1. Munții Curcubeu din China

despre diferitele nuanțe pe care natura le îmbină cu multă măiestrie. Ai văzut cât de frumoase sunt aripile fluturilor, penajul păsărilor, petalele florilor sau frunzele de toamnă? (figurile 1.2, 1.3) Efectul culorii asupra sentimentelor unei persoane, capacitatea ei de a influența dispoziția, starea de spirit joacă un rol important în pictură. Încă din timpurile străvechi starea de dispoziție a oamenilor era în strânsă legătură cu anumite culori,

E bine să știi!

Munții din Parcul Național Danxia Zhangye din China sunt numiți *Munții Curcubeu* (fig. 1.1), deoarece pantele lor par pictate în toate culorile curcubeului. Și în Peru există Munți Curcubeu. Culorile diverse dispuse impresionant în straturi arată de parcă cineva le-ar fi colorat astfel intenționat.

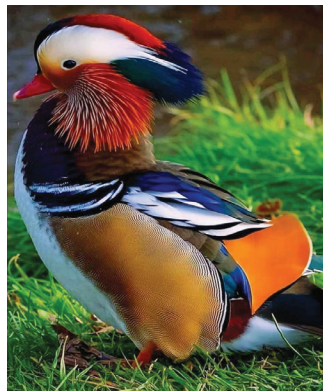

Fig. 1.2. Rața mandarin (mascul) are un penaj multicolor

Fig. 1.3. Aripile fluturilor
parcă ar fi pictate

Amintește-ti!

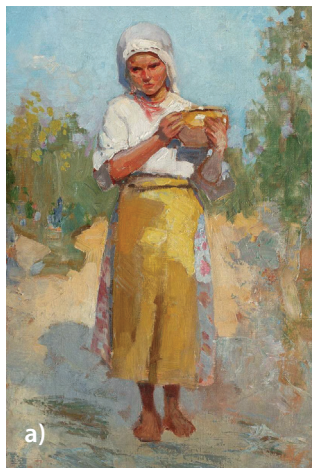
Culorile roșu, oranj (portocaliu) și galben se numesc culori calde. Culorile albastru, verde, violet se numesc culori reci.

Fig. 1.4. În compozițiile alăturate au fost utilizate game cromatice calde. Analizează și spune ce sentimente și emoții îți trezesc aceste tablouri:

a) Nicolae Vermont.

Țărăncuța cu ulcior;

b) Igor Vieru. Trei frați

Astfel, dacă vrei să sugerezi celorlalți senzații de bucurie, lumină, căldură, vei folosi culori calde – roșu, galben, oranj (fig. 1.4 a, b), iar tristețea, îndepărtarea de cei dragi, umbra, frigul le vei transmite prin culori reci și întunecate: verde, albastru, violet (fig. 1.7 a). În cazul în care culorile reci sunt deschise, senzația este de calm, de seninătate (fig. 1.7 b). Fiecare culoare ne poate influența într-un fel anume: roșul ne dă energie în tot corpul, verdele ne calmează, albastrul ne face visători.

Culorile au un rol important în cărțile pentru copii.

Desenele din cărți se numesc *ilustrații*. Imaginile care completează textul te ajută să înțelegi conținutul acestuia, să-ți închipui mai lesne cum arată personajele îndrăgite. Te fac să deosebești

Maestrul îți vine în ajutor

Ai răsfoit de mic cărțile cu povești. Din ele ai învățat ce este bine și ce este rău. Ție îți plac poveștile? Care sunt basmele tale preferate? Ce personaje de poveste îți sunt dragi? Ce personaje negative cunoști? Când alegi să citești o carte, ții cont de calitatea imaginilor?

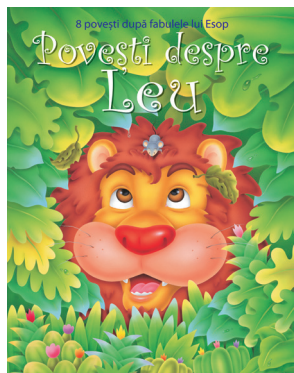

Fig. 1.5. O carte poate fi ilustrată în diferite culori...

Fig. 1.6. ... sau în diferite nuanțe ale aceleiași culori

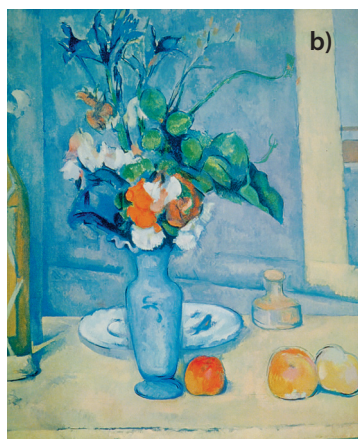

Fig. 1.7. Exemple de compoziții plastice în care domină culorile calde și reci: a) Pablo Picasso. *Tragedie*; b) Paul Cézanne. *Vază albastră*; c) Mihail Petric. *Dimineața pe Nistru*

mai ușor care dintre ele este un erou bun și care este personajul cel rău. Ilustrațiile nu doar că ajută la dezvăluirea sensului operei, dar fac și cartea mai atractivă. Ilustrațiile pot fi policrome (multicolore) (fig. 1.5) și monocrome (fig. 1.6).

Maestrul îți vine în ajutor

Privește cu atenție figura 1.7 a, b, c. Care tablou îți place mai mult? De ce? Ce culori identifiți în imagini? Care este culoarea ta preferată? Argumentează-ți părerea. Ce sentimente îți trezesc aceste imagini? Ce culori a folosit artistul pentru a-și transmite mesajul? Care dintre ele sunt dominate de culori calde și care sunt reci? Dă exemple de obiecte din jurul tău (natură, haine, rechizite etc.) care au culori calde și culori reci. Cum ai colora tu aceste obiecte, dacă le-ai picta cu dispoziție bună? Dar fără dispoziție?

Maestrul îți vine în ajutor

Privește cu atenție personajele de povești ilustrate în figurile 1.5 și 1.6.

Ce dispoziție îți transmit pictorii? Cum crezi, de ce artiștii au ales aceste personaje? Sunt personaje pozitive sau negative? Ce mijloace expresive au folosit autorii pentru a transmite starea de spirit specifică lucrării date? Povește-ne despre caracteristicile fiecărei ilustrații. Ce culori vezi în fiecare lucrare? De ce au ales artiștii o astfel de gamă de culori pentru personajele lor? Ce personaje negative cunoști? Dacă ai desena un personaj negativ, ce culori ai folosi? De ce?

Activități în echipe

PROIECT. Sunt ilustrator de carte

Formați echipe a câte 4-5 copii. Fiecare echipă va primi câte o poveste de la doamna învățătoare sau domnul învățător.

1. Pentru a crea o ilustrație, trebuie să citiți cu atenție povestea.
2. Alegeți personajul și episodul care v-a plăcut mai mult. Atenție, fiecare coleg de echipă trebuie să se concentreze asupra altui personaj din poveste, ca să poată folosi diferite variante ale gamei de culori!
3. Creează imaginea personajului ales: eroul pozitiv va fi prezentat frumos, vesel, curajos, cu ajutorul culorilor potrivite. Personajul negativ va fi redat prin culori sumbre, reci.
4. Nu uitați să desenați și alte detalii. Ce obiecte magice îi ajută pe eroii buni din basme?
5. Pictați ilustrațiile folosind materialele plastice preferate (creioane colorate, carioci, acuarelă, guașă).

Ca ilustratori adevărați, veți ține cont de:

1. Respectarea temei propuse.
2. Organizarea corectă a spațiului de lucru.
3. Aranjarea armonioasă a elementelor în pagină.
4. Respectarea proporțiilor corpului.
5. Colorarea corectă a hainelor personajului.
6. Originalitatea și expresivitatea lucrărilor
7. Gradul de finalizare a lucrării.
8. Acuratețea lucrării.

Bravo! Ai creat o ilustrație de carte pe care o poți expune, alături de colegii tăi, la o expoziție în clasă.

Reprezentarea florei

Natura are un rol important în viața omului. Din materialele oferite de mediul înconjurător omul obține toate cele necesare pentru trai. Bogăția naturii nu e însă doar un furnizor de bunuri. Natura ne și încântă prin măreția și farmecul ei. Pictorii și sculptorii, scriitorii și compozitorii îi surprind frumusețea și o transpun în operele lor. Artiștii reușesc astfel să immortalizeze ceea ce ne încântă.

După cum știi, la scrierea unui eseu pe orice temă (*prieteni, iarnă, primăvară, păsări, animale* etc.), trebuie mai întâi să analizezi cu atenție ceea ce vezi și simți, abia apoi să descrii subiectul ales. La fel și artistul plastic,

atunci când începe pregătirile pentru o lucrare, pornește mai întâi de la contemplarea și studierea naturii. Analizând formele și fenomenele naturale și transpunându-le apoi în limbajul plastic al operelor de artă, plasticianul creează astfel un univers artistic deosebit, care ne emoționează și ne bucură.

Florile ne atrag în orice anotimp. Putem face o felicitare sau un tablou pe care să-l dăruim persoanelor dragi la orice sărbătoare. Încearcă să realizezi o compoziție cu *lalele*. Mai întâi, analizează atent imaginile cu aceste flori. Pentru a reprezenta cât mai reușit formele naturale pe hârtie, trebuie să respecti anumite etape (fig. 1.8 a, b, c, d).

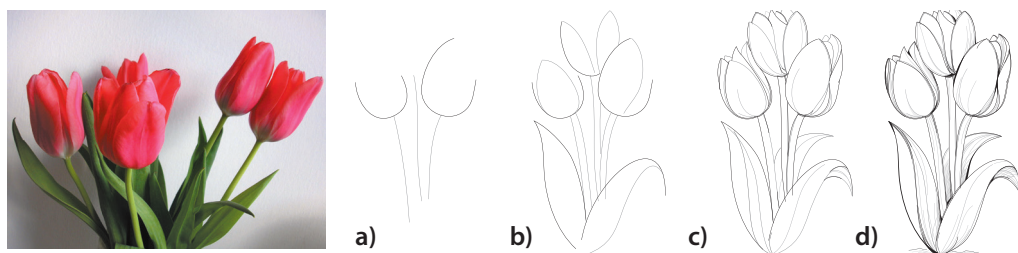

Fig. 1.8. Etapele de desenare a unei lălele

În funcție de forma obiectelor, vom poziționa foaia pe verticală sau orizontală (fig. 1.9 a, b). Apoi vom trasa axele orizontale și verticale ale colii de hârtie. Axele ne vor ajuta să organizăm echilibrat și armonios obiectele ce vor fi desenate ulterior. La organizarea desenului în foaie, vom stabili proporțiile necesare, adică vom potrivi dimensiunile obiectelor în raport cu suprafața. Următoarea etapă este desenarea propriu-zisă. După fixarea corectă a dimensiunilor pe hârtie, vom reda mai întâi conturul generalizat al formei alese de noi, apoi vom accentua acest contur, dându-i formei o înfățișare cât mai apropiată de cea naturală.

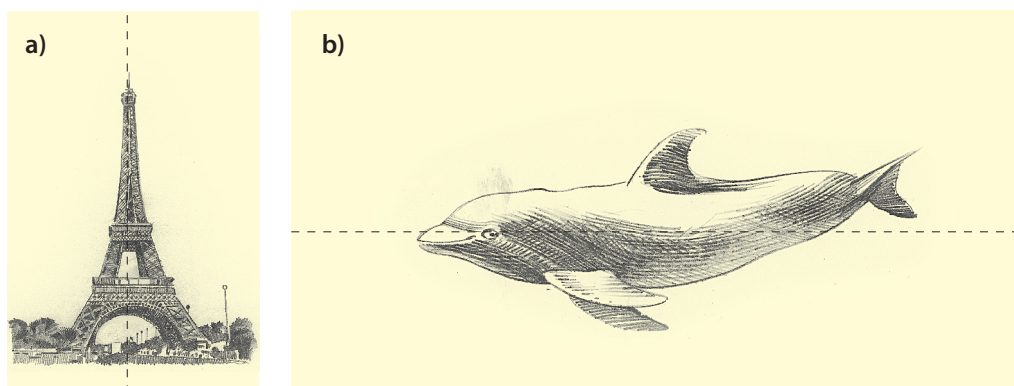

Fig. 1.9. Exemple de organizare a elementelor plastice în pagină: a) pe verticală; b) pe orizontală

Ai reușit? Înseamnă că ai capacitatea de a observa și prețui frumosul și de a-ți reda impresiile pe foaie. Ai grijă să-ți dezvolti și în continuare aceste abilități, prin observarea și analiza celor văzute. Transmite emoțiile tale prin desene, sculpturi, poezii, compuneri alcătuite de tine. Poți picta peisaje, flori, tot ce îți place în orice anotimp. Și atunci nu numai natura, dar și întreaga lume va apărea în toată splendoarea sa nu doar pentru tine, ci și pentru cei din jurul tău.

Completează-ți portofoliul

Ai putea să asociezi anotimpurile cu anumite culori? Care sunt culorile ce caracterizează vara, toamna, primăvara, iarna? Crezi că ai putea să-ți redai dispoziția cu ajutorul culorilor în anotimpuri diferite? Ca să realizezi un peisaj reușit, trebuie mai întâi să exersezi, desenând aparte elemente ale naturii. Privește cu atenție frunzele de toamnă. Examinează forma și dimensiunea acestora. Urmează pașii din *fig. 1.10*, ca să exersezi cum se desenează o frunză. Încearcă să redai varietatea culorilor caracteristice frunzelor în plină toamnă și dispoziția ta de moment. Păstrează lucrarea în portofoliu.

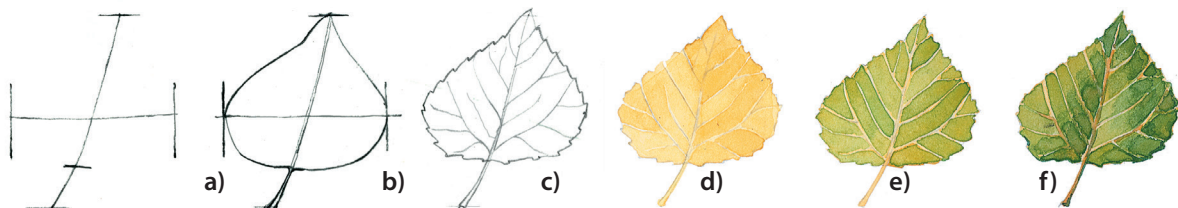

Fig. 1.10. Etapele de desenare a unei frunze

Reprezentarea faunei

Fig. 1.11. Pictură din peștera Lascaux (aproximativ 15 000 de ani î.H.)

Oamenii au rămas impresionați de forța, rapiditatea și grația animalelor încă din vremuri străvechi. Ei au încercat să redea ceea ce vedeau în desenele și picturile lor naive pe pereții din peșteri (*fig. 1.11*). Apoi, sporindu-și calitățile artistice, au gravat figuri de animale pe obiecte (*fig. 1.12*), arme, bijuterii. De regulă, aceste imagini reprezentau animale sau scene de vânătoare.

Mișcările animalelor sunt pline de grație, contururile lor au delicatețea și firea ființelor vii. Această eleganță a mișcării este mai greu de surprins în desen. Din acest

motiv pictorii, sculptorii studiază foarte atent particularitățile animalelor, ca să le reprezinte în lucrările lor cât mai natural cu putință.

Pentru a desena figuri de animale (păsări, feline, insecte), vei studia de asemenea vietățile pe care le vezi la zoo sau în jurul tău (*figurile 1.13, 1.14*), vei observa proporțiile, specificul fiecărei forme. Pe urmă vei schița cu atenție imaginea aleasă de tine pe foaie sau pe orice suprafață plană, ținând cont de formă și proporție.

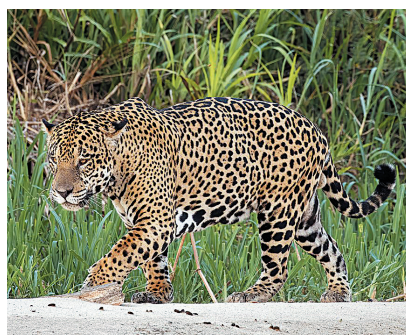

Fig. 1.13. Un leopard

Fig. 1.14. Un iepure

Fig. 1.12. Amforă grecească. Scena pictată pe vas reprezintă un car de luptă antic. Artistul a redat cu multă finețe grația cailor în galop

Maestrul îți vine în ajutor

Privește cu atenție desenele alăturate (*fig. 1.15*). Cum crezi, în care imagine ursulețul este mai bine situat compozițional? În care dintre desene pictorului începător nu i-a prea reușit să amplaseze corect animaluțul? De ce?

Acum poți desena și tu animalul tău preferat. Pentru a face „portretul” unei veverițe, sau al oricărei alte ființe, trebuie să studiezi cu atenție structura corpului său. Ține minte: orice formă complexă poate fi desenată, folosind forme geometrice simple: ovale, cercuri etc. (*fig. 1.16*)!

Fii atent la diferența de dimensiune a capului și a corpului veveriței.

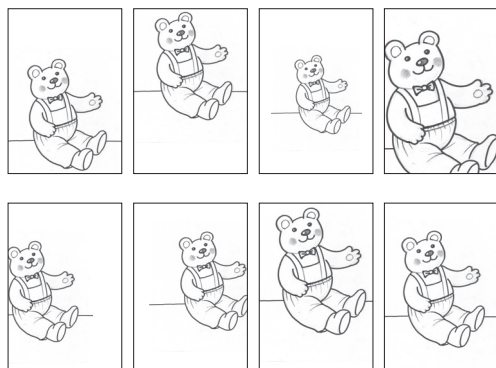

Fig. 1.15. Amplasarea imaginii în pagină

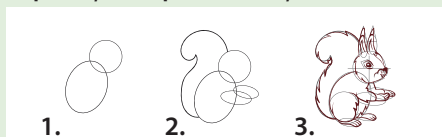

Fig. 1.16. Etapele desenării unei veverițe

Pentru a desena imaginea unei păsări (fig. 1.18), artistul, mai întâi, după cum am menționat, o urmărește cu atenție. El îi studiază structura corpului, proporțiile, pozițiile caracteristice. Constată că toate păsările au cap, trunchi, gât, plisc, aripi și coadă. Unele zburătoare au însă anumite particularități. Cocorii, spre exemplu, au picioarele și gâtul mai lungi, pe când la vrăbii aceste părți ale corpului sunt mai scurte. Și formele lor pot fi diferite (fig. 1.17).

Maestrul îți vine în ajutor

Privește atent imaginile de mai jos. Ai văzut vreodată un cocor sau o vrabie? Dar un păun sau o pupăză? Prin ce se aseamănă ele? Prin ce se deosebesc? Ce fel de păsări cunoști? Care dintre ele vin la noi primăvara? Ce păsări rămân iarna? Ce păsări domestice cunoști? Ce folos aduc păsările omului? Ce culori au penele lor? Ai auzit cum cântă păsările? Care dintre ele cântă mai frumos? Ce pasăre ai vrea să pictezi? Cu ce culori? De ce?

Fig. 1.17. Fiecare pasăre își are farmecul său

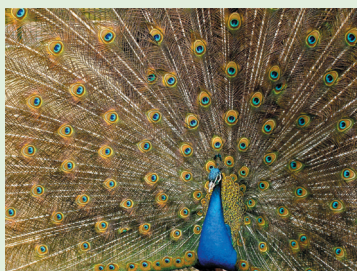
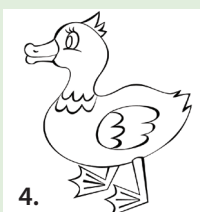
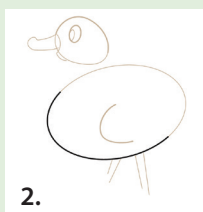
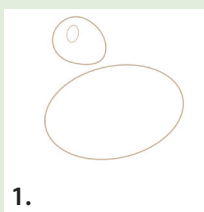

Fig. 1.18. Etapele desenării unei rațe

Ai observat probabil că în orașe și în muzee există diferite sculpturi: monumente reprezentând cai, câini, statui cu lei.

Așadar, și în sculptură reprezentarea animalelor ocupă un rol important. Privește cu atenție monumentul de la pagina 11 (fig. 1.19). Vrei să încerci să modelezi și tu ceva similar? Începe prin a alege mai întâi „subiectul” din natură: un câine, o pisică, o rață etc. După aceasta, analizează particularitățile animalului, stabilind asemănări ale modelului ales cu corpurile geometrice potrivite: capul sferic, trunchiul cilindric, picioarele cilindrice subțiri

(lungi sau scurte), botul alungit și puțin lățit, coada mare sau mică etc. Vei lucra cu lut sau plastilină. În conformitate cu trăsăturile specifice ale modelului, vei alege tehnica de modelare prin apăsare, turtire, prin rularea în palmă sau pe planșetă.

La modelarea păsărilor (fig. 1.20), vei ține cont de faptul că acestea au corpul mare, iar picioarele foarte subțiri, așa că va trebui să „inventezi” un suport special – un cuib, o piatră etc., care să susțină corpul greu.

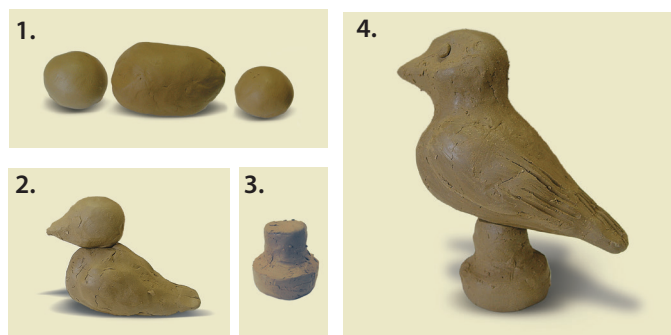

Fig. 1.19. Monument pentru Hachiko [Haciko sau Haşiko], câinele unui profesor japonez care a devenit legendar prin fidelitatea față de stăpânul său

Fig. 1.20. Etapele modelării unei păsări

Activități în echipe

PROIECT. Prietenul meu patruped

Pentru săptămâna cu genericul *Școala altfel*, îți propunem să realizezi, alături de ceilalți colegi, o mică expoziție cu tema *Prietenul meu patruped*.

Pentru început, fiecare dintre voi va desena cățelușul drag, urmând instrucțiunile date:

1. Privește cu atenție figurile 1.13–1.18. Observă felul în care sunt înfățișate animalele. Ce stări, trăsături ale acestora ne transmite fiecare imagine?
2. Amintește-ți obiceiurile și caracterul prietenului tău patruped.
3. Gândește-te ce fel de materiale de artă te vor ajuta la crearea imaginii sale.
4. Fă o fotografie cu cățelușul tău.
5. Desenează mai întâi formele mari, apoi începe să desenezi detaliile (fig. 1.21).
6. Dă culoare desenului.
7. În săptămâna care urmează, lucrările realizate de către tine și colegii tăi le veți expune în sala de expoziții a școlii.

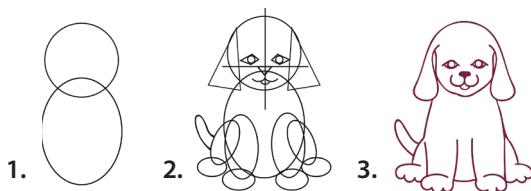

Fig. 1.21. Etapele desenării unui cățeluș

Completează-ți portofoliul

Desenează pasărea ta preferată. Și în acest caz vei respecta aceleași etape indicate în *fig. 1.18*:

1. Vei stabili mărimea și amplasarea în foaie a imaginii (*fig. 1.15*).
2. Vei observa că unele părți ale corpului au forme asemănătoare cu ovalul sau cercul.
3. Simplificând formele, amplasează în pagină figurile geometrice respective.
4. Schițează formele mari: trunchi, gât, cap.
5. Desenează apoi detaliile: ochii, aripile, piciorușele, ciocul.
6. Colorează desenul.

Materiale, instrumente și tehnici de artă plastică

Aminteste-ți!

Cu cât vom înclina mai mult creionul, cu atât linia va fi mai groasă. Prin alternarea liniilor mai intense și mai puțin intense, putem reda volumul obiectelor, evidențiind părțile luminate și cele rămase în umbră.

Tehnica desenului în creion cu mină de grafit

După ce am ales hârtia potrivită, trebuie să știm cu ce desenăm. Am reținut din clasa a treia că cele mai accesibile și mai ușor de mânuit sunt creioanele cu mină de grafit.

Fig. 1.22. Desen în creion negru (cu mină de grafit)

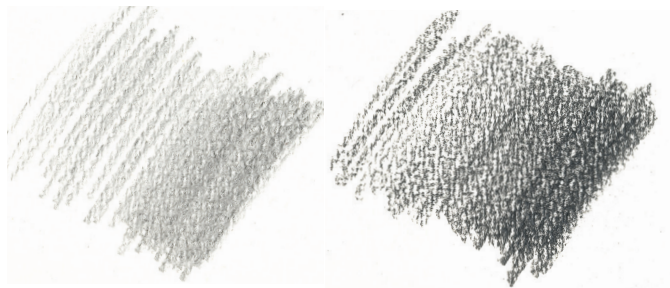

Fig. 1.23. Hașurări cu creioane HB și 4B

Pentru desenul propriu-zis, vom folosi creioanele cu duritate medie (B, HB și F). Creioanele moi (2B-4B) lasă o urmă pronunțată (*fig. 1.23, dreapta*). Vom lucra cu ele la redarea umbrelor (*fig. 1.22*). Forțarea creionului este inacceptabilă. Niciodată nu dă un rezultat pozitiv.

Creioanele colorate

Cu creioanele colorate se pot trasa hașurile apropiate în așa fel încât să se obțină o suprafață uniform colorată sau se pot trasa hașuri mai rare, cu spații albe (*fig. 1.24*). În acest caz, străduiți-vă să trasați hașurile după forma obiectului (*fig. 1.26*). Pentru a obține o lucrare mai reușită, aplicați mai multe culori pe aceeași suprafață (*fig. 1.25*). Utilizați mai multe straturi de culoare. Astfel puteți obține nuanțe noi. Dar nu exagerați, dacă sunt prea multe straturi, culoarea nu mai aderă la foaie.

Nu uitați că urma lăsată de creionul colorat este greu de șters.

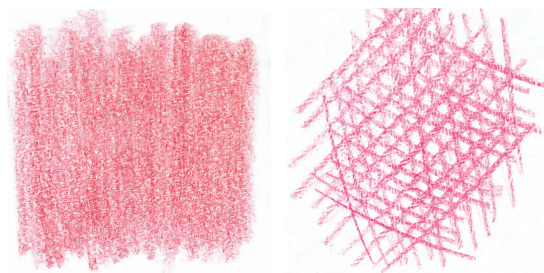

Fig. 1.24. Diferite modalități de hașurare

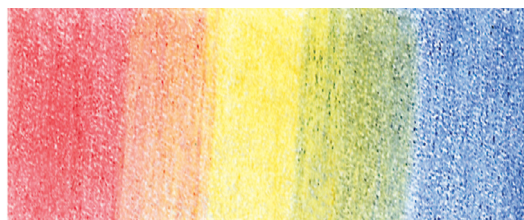

Fig. 1.25. Aplicarea mai multor culori pe aceeași suprafață

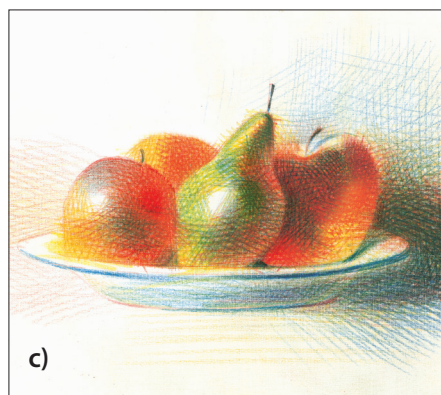
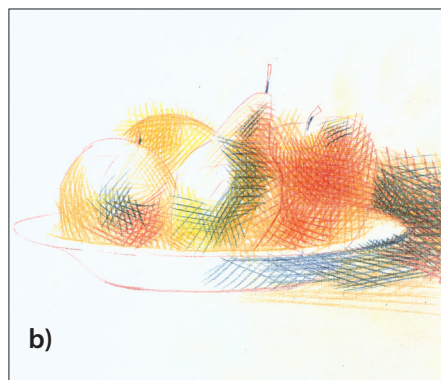
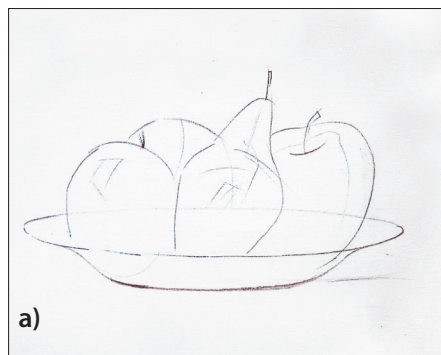

Fig. 1.26. Executarea unui desen în creioane colorate pe etape: a) schiță; b) hașurare prealabilă; c) operă finită

Modelarea din aluat de făină de orez este foarte populară în China. Înregistrări scrise privind modelarea în aluat datează din anii 200 î.H.

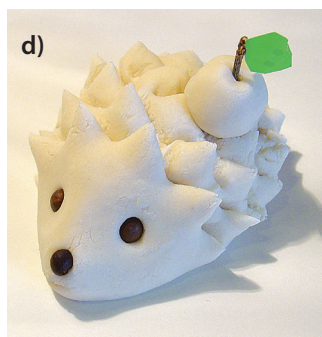

Fig. 1.27. Etapele modelării din aluat a unui arici

Maestrul îți vine în ajutor

Care este instrumentul ce te ajută să trasezi linii și să hașurezi? Ce materiale folosești la modelare? Dă exemple de obiecte care se pot modela din lut. Ce alte materiale mai poți folosi pentru modelaj? Ți place să modelezi? De ce?

Materiale maleabile

Modelarea se face cu ajutorul materialelor maleabile (lut, aluat sărat, plastilină). Lutul este cel mai vechi, dar și cel mai popular material pentru modelare. Deși îți murdărește mâinile, lutul este ușor de folosit. Aluatul, ca material pentru modelare, este cel mai accesibil, pentru că poate fi preparat rapid (se ia aceeași cantitate de sare și făină, se adaugă apă și se frământă bine). Plastilina este de diferite culori și se modelează prin încălzirea în palme. Din lut, aluat, plastilină poți crea diferite figuri, obiecte pe care mai apoi le poți decora, vopsi, acoperi cu lac (figurile 1.27, 1.28).

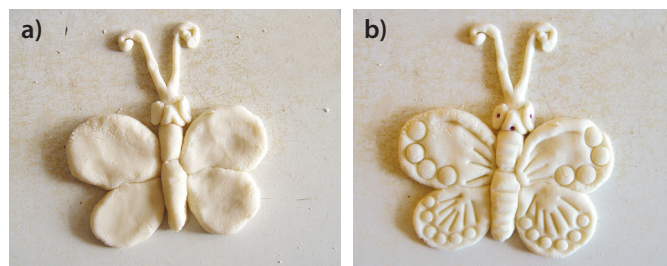
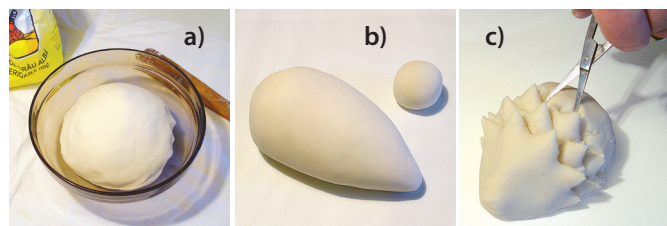

Fig. 1.28. Etapele modelării din aluat a unui fluture

E preferabil să se modeleze din aluat pe foaie de copt (nu pătează masa și se dezlipește ușor de foaie). Pentru modelare, pot fi folosite eboșoarele, dar și cuțitele sau furculițele jetabile, formele pentru biscuiți (fig. 1.28). E de dorit ca instrumentele să fie unse cu ulei înainte de lucru.

Pentru a lipi două bucăți de aluat e suficient să le umezim cu apă.

Activități în echipe

PROIECT. Toamna de aur

Pentru organizarea sărbătorii *Toamna de aur* în școală, îți propunem să realizezi, alături de ceilalți colegi, un proiect dedicat acestui eveniment.

Etape de lucru

1. Mai întâi, cu un creion negru, faceți o schiță pe o bucată mare de carton sau alt suport. Gândiți-vă ce obiecte și unde vor trebui aranjate pe suport. Pe această suprafață puteți desena, hașura cu creioane colorate sau carioci un drum, flori, iarbă.
2. Alegeți-vă câte unul-două obiecte din lumea reală (o legumă, un fruct, un coș, o casă, o figură de om, un animal, o pasăre etc.) pe care să le redați plastic.
3. Faceți o listă cu numele elevilor care participă la activitate și obiectele propuse spre a fi reprezentate. Astfel veți obține o compoziție variată și interesantă.
4. Apoi, fiecare participant va respecta următoarele etape:
 - a) așază lutul, aluatul sau plastilina pe un suport (planșă pentru modelaj, mușama);
 - b) modelează figura pe care ți-ai ales-o;
 - c) ai grijă să prezezi cu atenție zonele de lipire a două elemente diferite ca să nu se desprindă;
 - d) poți folosi și alte materiale din natură: petale de flori, frunze, semințe, crenguțe etc., pentru a decora compoziția;
 - e) folosește drept instrumente de modelare scobitori (ca să prinzi elementele), un creion (pentru a face găuri etc.). Caută poze sau obiecte reale pe care le-ai putea utiliza drept model;
 - f) lipește figurile pe bucata de carton și compoziția este gata!
5. Expuneți creația voastră la expoziția școlii.

Fotocolajul

Fotografia, ca și pictura, este o artă prin care poți fixa momentele plăcute sau ieșite din comun ale vieții. Spre deosebire de pictură, tehnica fotografică modernă redă mult mai clar și mai fidel realitatea înconjurătoare. Deseori ai făcut poze de la evenimente importante, dar nu le-ai inte-

JOC didactic

Stai jos, ridică-te!

Stai jos, când auzi afirmații adevărate, ridică-te când auzi afirmații false.

1. Reușita unui desen depinde de calitatea hârtiei.
2. Persoana care pictează tablouri se numește *sculptor*.
3. Figurile din plastilină le poți usca în cuptor.
4. Cu creioanele colorate poți hașura desenele de pe hârtie.

Maestrul îți vine în ajutor

Îți place să faci fotografii? Cu ce preferi să fotografiezi: cu aparatul de fotografiat sau cu telefonul mobil? Ce secrete cunoști ca să redai realitatea cu mai mare claritate? Cum alegi pentru poze cele mai frumoase momente din vacanță? În prezent, fotografia este mai populară decât pictura? De ce? Care este rolul fotografiei? Ce este un fotocolaj? Fotocolajul poate fi un bun cadou pentru oamenii dragi? Dar pentru tine? De ce?

grat într-un album. Le-ai pus în computer, unde apoi se uită sau se pierd. Poți ordona pozele într-un album, cum făceau cândva bunicii tăi. Cu puțină străduință, ai putea crea chiar un colaj tematic. Ce este un fotocolaj? Un fotocolaj este o combinație a unor fotografii care să corespundă unei anumite tematici. Pentru crearea lui, ai putea utiliza diverse tehnici: poți suprapune parțial pozele, le poți aranja fie haotic, fie organizat după o anumită succesiune sau urmând o idee. Mai întâi trebuie să decizi ce scop urmărești, de ce faci acest colaj, astfel încât fiecare fotografie să reflecte ideea și să completeze întreaga compoziție. Avantajul colajului foto este că poate avea orice tematică. Poți face compoziții care să reflecte familia sau clasa ta. Desigur, vei alege pozele cele mai reușite care reprezintă, după caz, membrii familiei sau colegii de clasă (fig.1.29).

E bine să știi!

În calitate de suport, pentru colajul foto poți folosi carton, pânză textilă sau chiar placaj. Pentru diversitate și originalitate, în colaj pot fi incluse o mulțime de materiale: pene, panglici, scoici etc. Aranjează-le în jurul imaginilor într-o manieră adecvată temei alese sau folosește-le pur și simplu ca decor suplimentar.

Fig. 1.29. Exemple de fotocolaje

Completează-ți portofoliul

Vrei să-ți amintești de momentele plăcute, trăite la bunici, când răsfoiai albumele cu poze? Îți propunem să faci un colaj din fotografiile cele mai interesante. Pentru început, gândește-te la o temă (*Familia mea, Prietenii mei, Clasa mea* etc.). Apoi selectează mai multe poze potrivite temei alese. Pregătește un suport de o anumită formă (decupează-o din carton sau folosește o ramă mare pentru tablouri, în care să lipești pozele). Privește cu atenție imaginile (fig. 1.29). Care îți place cel mai mult? Ce idei ai lua pentru colajul tău? Ce idei ai tu? Poți folosi, în afară de fotografii, diverse materiale, culori și forme. Dacă ai pregătit suportul, nu te grăbi să lipești pozele. Mai întâi, așază-le, fără să le lipești, pe suport. Mai schimbă-le dintr-un loc în altul și experimentează până vei obține o compoziție cât mai reușită. Când te-ai decis cum să le aranjezi mai bine, lipește-le pe suport. Gata? Ai reușit? Un colaj realizat de tine va completa perfect odaia ta sau va fi un minunat cadou pentru oamenii dragi.

Colajul

Ai aflat deja cum se face un fotocolaj. Trebuie să știi că, în afară de compoziții alcătuite din fotografii, mai poți face și alte colaje, din alte materiale. Ai reținut ce este un colaj? **Colajul** reprezintă una dintre tehnicile de artă netradiționale, care se obține prin lipirea (aplicarea) pe o suprafață a unor materiale: scoici, pietricele, cereale, hârtie decupată, bucăți de stofă. Privește imaginile de mai jos (figurile 1.30, 1.31). Din ce materiale sunt făcute? Pe care ai vrea să o realizezi și tu? Ce idei

E bine să știi!

Pentru colaje, ai nevoie de hârtie colorată. Nu ai la îndemână hârtie colorată? Poți colora singur hârtia cu guașă, folosind o perie lată și moale. După ce se usucă bine foaia, o poți decupa. Poți lipi pe compoziții fundițe, scoici, pietricele, mărgeluțe etc.

Fig. 1.30. Iarna. Colaj din diverse materiale netradiționale

Fig. 1.31. Toamna. Colaj sentimental

E bine să știi!

Înainte de a face un colaj din bucăți de ziare, reviste sau materiale textile, întreabă părinți tăi dacă acestea nu le mai folosesc la nimic.

de colaje îți vin în minte ca să le confecționezi în timpul liber? Pe cine ai vrea să surprinzi cu un asemenea cadou?

Există mai multe modalități (tehnici) de realizare a unui colaj:

a) *tehnica formelor rupte*, ce constă în lipirea pe un suport (hârtie, carton, pânză) a unor bucăți de hârtie colorată, ziare, reviste rupte la întâmplare în diverse forme, fără a fi schițat cu creionul vreun desen sau o altă imagine grafică (fig. 1.32);

Glosar

Textil – care e făcut din stofe, din fire țesute.

Fig. 1.32. Colaj în tehnica formelor rupte

Fig. 1.33. Colaj în tehnica formelor tăiate din hârtie

Fig. 1.34. Henri Matisse.
Colaj

b) *tehnica formelor tăiate din hârtie* – formele de hârtie se taie întregi sau sunt secționare în părți, după care se așază într-o anumită compoziție (figurile 1.33, 1.34);

Fig. 1.35. Cocolaj din materiale textile

c) *tehnica formelor din materiale textile*. Se taie din materialul textil, colorat diferit, părți sau forme întregi care se lipesc pe un carton (fig. 1.35);

d) *tehnica mozaicului* (fig. 1.36). Peste formele desenate pe suport, se lipesc mici bucățele de carton sau de hârtie, divers colorate, de dimensiuni relativ egale. În arta mare, compozițiile mozaicale se fac din plăcuțe de ceramică divers colorate,

din cubulețe de sticlă ș.a., care se lipesc pe suprafața unui perete.

Cum se face un colaj mai interesant? Îmbinând mai multe tehnici și materiale de lucru.

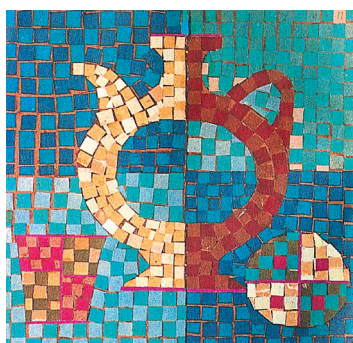

Fig. 1.36. Mozaic din pătrățele de hârtie

...mozaicul e o artă foarte veche. În orașul antic Pompeii, acoperit de cenușa unui vulcan, au fost descoperite frumoase compoziții mozaic, reprezentând ornamente sau ființe (fig. 1.37). Se decorau cu mozaic pardoselile din catedrale, biserici, palate. Tehnica mozaicului se practică și azi. Dacă ești atent, vei vedea pe pereții clădirilor din orașul sau satul tău natal asemenea compoziții.

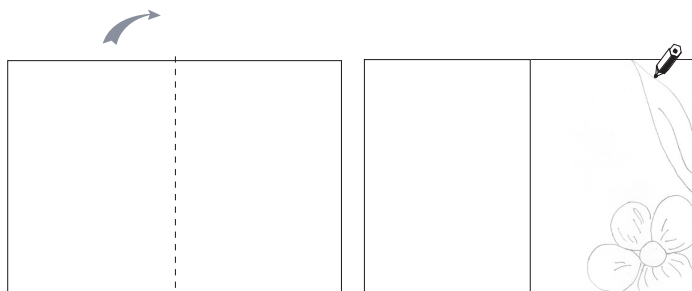

Fig. 1.37. Mozaic din orașul Pompeii

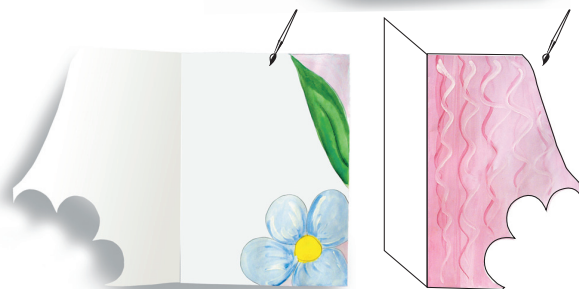
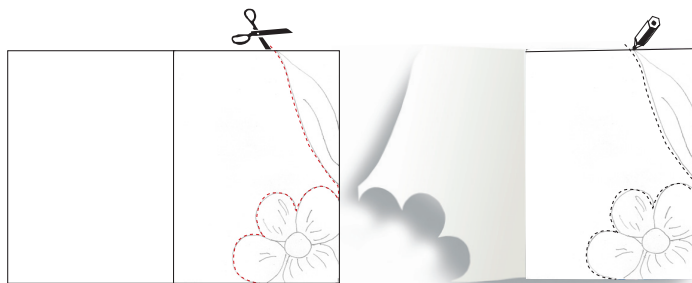
**Completează-ți
portofoliul**

Sunt multe ocazii când vrei să-ți exprimi într-un mod special recunoștința și dragostea pentru părinți, rude, prieteni, dar nu știi cum. Pregătește-ți să ai la îndemână hârtie colorată, o foarfecă, lipici.

Etape de lucru

Vrei să-ți surprinzi prietenii sau colegii de ziua lor de naștere sau cu ocazia altor sărbători?

1. Ia o foaie albă din album. Îndoaie-o pe verticală.
2. Pe suprafața verticală a foii, schițează ușor cu creionul desene inspirate de-o anumită ocazie. De exemplu, ghiociei (dacă e primăvară), îngerăși (dacă e Dragobetele) ș.a. Străduiește-te să desenezi spre marginea din dreapta a foii.
3. Decupează conturul exterior al desenului (de pe prima pagină).
4. Conturează în interior desenul decupat.
5. Colorează desenul din interior.
6. Găsește un fundal potrivit pentru prima pagină.
7. Pe o altă foaie, poți desena un fluturaș. Colorează, decupează și îndoaie figura pe centru. Apoi treci ușor cu tubul de lipici numai pe lungimea axei și lipește fluturașul pe suprafața desenului cu aripile ridicate astfel încât să lase impresia că zboară.

Poți fi mândru, ai reușit să-ți impresionezi prietenii!

Unitatea de învățare 2

Alfabetul artei plastice. Elemente de limbaj plastic

Punctul

Cel mai simplu element de limbaj plastic este punctul, care poate fi orice pată obținută prin atingerea suprafeței cu un instrument de lucru, dar poate fi și o formă geometrică (triunghi, pătrat) sau o formă inspirată din natură (flori, stele). Pentru a fi calificată drept punct, forma desenată trebuie să fie mică în raport cu celelalte elemente plastice, dar și cu suprafața.

Punctul are o capacitate nelimitată de a contura imagini și de a exprima idei și emoții.

Expresivitatea acestui element de limbaj plastic depinde de mărimea și dimensiunea punctelor; valoarea și culoarea lor (fig. 2.1).

Pentru a sugera volumul și spațiul, vom aplica puncte mari și întunecate în prim-plan, iar în depărtare vom desena puncte mici și deschise. Vom ține cont și de culoare: în prim-plan vom amplasa culori calde, în depărtare – culori reci.

În artă, punctul a fost valorificat la maximum începând cu anul 1885, când s-au introdus termenul și tehnica numită *pointilism* (*point*, în traducere – *punct*). Încercând să redea realitatea, pictorii impresioniști au descompus fiecare pată cromatică în puncte ce aveau o anumită culoare care se asocia cu cele din jur. Astfel, tablourile acestor artiști erau alcătuite dintr-o serie de puncte, fiecare cu o nuanță de culoare aparte. Privite în ansamblu, punctele redau o gamă de culori potrivită cu realitatea înconjurătoare. Tablourile create în această tehnică erau compuse din mii de puncte, pe care ochiul, privindu-le de la distanță, le „asambla” în imagini color.

Amintește-ți!

Punctul este urma cea mai mică lăsată de un instrument de lucru pe o suprafață. În arta plastică, punctul este utilizat:

- cu rol constructiv – pentru a modela volumul și spațiul;
- cu rol figurativ – pentru a reda forme din natură;
- cu rol decorativ – pentru a ornamenta diferite obiecte, vase, țesături ș.a.

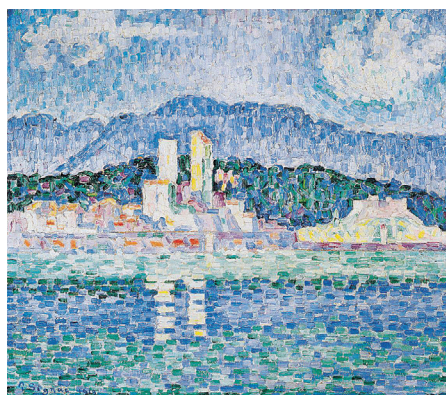
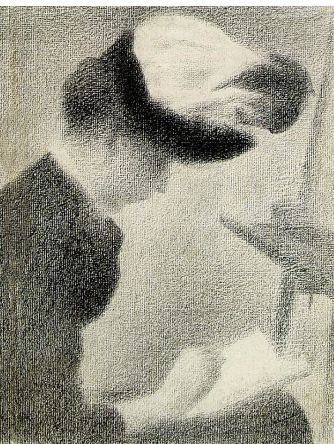

Fig. 2.1. Paul Signac. Furtună la Antibes. Tabloul e o compoziție din puncte de diverse culori bine armonizate între ele

Pictori poantiliști de seamă au fost Paul Signac (fig. 2.1), Georges Seurat (fig. 2.2) și Camille Pissarro (fig. 2.3).

Punctul, acromatic, a fost folosit și în lucrări de grafică.

Completează-ți portofoliul

Confecționează un semn de carte și decorează-l cu linii și puncte, care să sugereze un covor popular.

Fig. 2.2. Georges Seurat. Tânăra femeie desenând. Pe hârtia puternic texturată, desenul în creion pare o compoziție din mii de puncte

Fig. 2.3. Camille Pissarro. Tânăra țărancă aprinzând focul. Brumă. Pictură și tehnică poantilistă

Linia

Ca și punctul, linia este unul dintre elementele principale ale limbajului plastic. Cu ajutorul liniei de contur reprezentăm orice formă, fie naturală, fie abstractă (fig. 2.5).

JOC didactic

1. Conturează cu ajutorul liniilor câteva forme (arbori, flori, frunze etc.). Acoperă apoi suprafețele formelor desenate cu puncte de diferite culori, nuanțe, tonuri.
2. Reprezintă, cu ajutorul punctelor și liniilor de diferite mărimi, culori, frunzele și florile unui pom, stelele de pe cer, luna etc.

Fig. 2.4. Stampă japoneză. Linia are un rol dominant în compoziție

Fig. 2.5. Reprezentarea cu ajutorul liniilor a volumului (a) și a spațiului (b)

Linia a stat la baza picturii începând cu cele mai vechi timpuri. Picturile rupestre din Lascaux erau realizate, în mare parte, prin intermediul liniilor (*figurile 1.11, 2.8*). Un rol de seamă a jucat linia în stampele (gravurile) japoneze, urma lăsată de penel sau condei fiind deosebit de sobră, chiar atunci când adopta culoarea (*fig. 2.4*).

Maestrul îți vine în ajutor

Privește cu atenție imaginea alăturată (*fig. 2.6*). Ce titlu ai da tu acestei compoziții? Ce culori au fost folosite? Cum au fost obținute punctele? La ce servește aplicarea punctelor de diferite culori și ordonarea după relațiile *mare-mic, cald-rece, aglomerat-aerat*? Ce tehnici au fost folosite la realizarea acestei compoziții?

Privește cu atenție imaginile de mai jos (*figurile 2.7–2.9*). Care este principalul element de limbaj plastic folosit în aceste lucrări? Ce lucrare ai realiza tu? Trasează mai multe linii în diferite tehnici (pe suprafață umedă, pe suprafață uscată, cu creioane, cu ceară, cu cariocile). Cu ajutorul diferitor tipuri de linii, realizează imaginea unui copac desfrunzit. Ai reușit?

Bravo, Maestre!

Fig. 2.6. Ștefan Zaporojan.
Moara

Fig. 2.7. Vincent Van Gogh.
Lan de grâu cu chiparoși.
Pictorul a folosit din plin posibilitățile artistice ale punctului și liniei

Fig. 2.8. Grotă din Lascaux, Franța. Figurile oamenilor și ale animalelor sunt sugerate cu ajutorul liniilor

Fig. 2.9. Harmenszoon van Rijn Rembrandt. *Podul*

**Completează-ți
portofoliul**

Realizează, cu ajutorul liniilor curbe, o compoziție în culori intitulată *Valurile mării*. Obține formele cu ajutorul liniilor modulate (subțiri-groase).

E bine să știi!

În combinație cu alte elemente de limbaj plastic, linia are efecte artistice deosebite. În funcție de cum este trasată – pe orizontală, pe verticală sau diagonală, frântă sau dreaptă – ea poate sugera direcția, mișcarea, calmul, neliniștea, stabilitatea etc.

Pata

Pata este o urmă de culoare așezată pe un suport cu instrumente specifice domeniului. În pictură, urma vizibilă lăsată de pensulă este numită și *tușă*. Pata în pictură joacă același rol ca și literele într-un text. Așa cum cu ajutorul literelor se scrie un text, la fel și în pictură, cu ajutorul petelor picturale se modelează formele reprezentate în lucrare.

Fig. 2.10. John George Todd.
La cules de maci

Fig. 2.11. Aurel David. *Amiază*

Completează-ți portofoliul

Realizează o compoziție plastică în care să utilizezi pata picturală obținută prin diferite procedee.

Pata picturală este neuniformă, cu diverse tonuri și nuanțe plasate pe aceeași suprafață plastică. Folosind-o cu pricepere, putem obține efecte de volum de *aproape-departe*. Petele de culoare se așază după forma obiectului: dacă pictezi într-un peisaj iarba, vei plasa tușele într-un mod, dacă pictezi cutele de pe haine, le vei așeza altfel (*figurile 2.10, 2.11*).

Maestrul îți vine în ajutor

Privește cu atenție *figurile 2.10, 2.11*. Ce culori observi în imagini? Care e diferența dintre prima și a doua imagine? Cum a fost obținut efectul de volum de *aproape-departe* în prima compoziție? Dar în cea de a doua? Care dintre compoziții îți place mai mult? De ce?

Pata decorativă, în comparație cu pata picturală, se aplică uniform, fără a sugera efectul de lumină sau umbră. Petele decorative se așază cu grijă în compoziție, astfel încât să nu fuzioneze între ele, să fie separate, conturate cu un hotar vizibil. Compozițiile decorative se caracterizează printr-o juxtapunere (alăturare) de culori pure, strălucitoare (fig. 2.12). Culoarea obiectelor reale poate fi înlocuită cu una simbolică.

Expresivitatea lucrărilor decorative se obține prin aplicarea uniformă a culorii și stilizarea formelor.

Fig. 2.12. Compoziție decorativă

Culoarea

Fiecare obiect are culoarea sa proprie. Știm că zăpada e albă, lămâia e galbenă, merele – roșii sau verzi. Însă atunci când pictăm un obiect trebuie să ținem cont nu doar de culoarea proprie a obiectului, dar și de cum cade lumina asupra lui, de mediul în care se află obiectul. Dacă vei desena un măr și îl vei vopsi uniform cu roșu, de exemplu, fără să îi dai o cât de mică diferență de ton sau culoare, vei obține o imagine plată, neexpresivă (fig. 2.13). Dacă vei picta același măr într-o lumină și intensitate diferite, efectele vor fi uimitoare. De exemplu, în bătaia razelor solare,

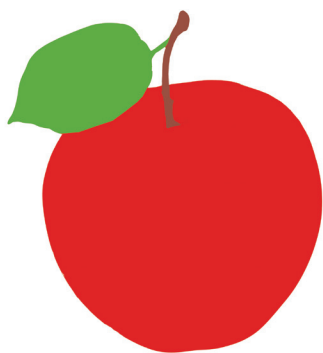

Fig. 2.13. Culoarea locală a unui măr

Fig. 2.14. Culoarea obiectului în funcție de mediu

E bine să știi!

Poți realiza pata de culoare pe suprafețe uscate sau umede. Astfel vei obține diferite expresivități plastice. Dacă pe suport uscat contururile sunt precise, pe cel umed contururile fuzionează și pata are un aspect împrăștiat.

Amintește-ți!

La baza formării tuturor culorilor sunt trei culori: roșu, galben, albastru. Ele nu pot fi obținute prin amestec de alte culori. Acestea se numesc culori primare. Prin amestecul în proporții egale a câte două culori primare se obțin culorile secundare (binare): oranj, verde și violet.

într-un punct, mărul va fi roșu-deschis prin pata de lumină, iar părțile umbrite vor fi întunecate (fig. 2.14).

Ca să înțelegi mai bine secretul culorilor, urmărește cu atenție copacii din jur primăvara sau vara. Inițial, ai impresia că toate frunzele unui arbore au aceeași culoare. Vei remarca însă că frunzele aflate în lumină sunt de un verde-deschis, iar cele din umbră au o culoare verde mult mai intensă. Încearcă să desenezi un copac. Imaginea pictată îți va reuși în măsura în care vei reda cât mai bine nuanțele coloristice ale arborelui. Dacă vei adăuga la verdele natural al frunzelor nuanțe de galben, roșu, albastru etc., desenul va transmite și o anumită dispoziție, îți va da impresia de volum amplasat în spațiu (fig. 2.15).

Maestrul îți vine în ajutor

Privește cu atenție copacii din jurul tău. Apoi analizează imaginile de mai jos (figurile 2.16-2.17). Ce culori observi în aceste compoziții? Numește culorile calde și reci. Poți deosebi culorile primare de cele secundare? De ce pictorii nu pictează doar cu culori primare? Cum au reușit autorii să creeze impresia de spațiu în aceste lucrări?

Fig. 2.16. Aurel Ciupe. Iarna la Cluj

Fig. 2.17. Mihail Petric. Lacul din Parcul Valea Morilor. Plopi. Detaliu

Fig. 2.15. Camille Pissarro. Un copac de nuc pe luncă. Detaliu

Completează-ți portofoliul

Desenează trei perechi de baloane care se suprapun parțial: un balon galben + unul roșu, un balon albastru + unul galben, un balon roșu + unul albastru.

Amestecă în proporții egale roșu cu galben ca să obții oranj. Apoi amestecă roșu și albastru ca să obții violet. Din albastrul amestecat cu galben obține culoarea verde. Ce se întâmplă dacă amesteci culorile în proporții diferite? Ce observi în cazul în care pui mai mult roșu decât galben? Dar mai mult galben decât roșu? Compară rezultatele și comentează fiecare amestec de culori.

Forma – element al limbajului plastic

Tot ce se vede în jurul nostru are o anumită formă – mică sau mare, rotundă sau pătrată, subțire sau groasă etc. Putem deosebi o broască de un pește, o carte de un pix, un fir de grâu de un grăunte de porumb datorită formei acestor ființe sau obiecte. Toate formele pe care le vedem în natură se numesc *forme naturale* (figurile 2.18 a, 2.19 a).

Cuprinsă într-o definiție, **forma** reprezintă aspectul vizibil al lucrurilor, ființelor și fenomenelor din natură.

Există însă și forme create de om, inspirate tot din lumea înconjurătoare. Printre acestea sunt *formele plastice*, utilizate în desen, pictură, sculptură.

La realizarea unei opere de artă, forma este la fel de importantă ca și punctul, linia, culoarea.

Forma plastică, spre deosebire de cea naturală, reprezintă aspectul vizibil prin culori, linii etc. al unei idei artistice. Cu alte cuvinte, forma plastică este tot ceea ce se vede într-un desen, într-o pictură, sculptură (figurile 2.18 b; 2.19 b).

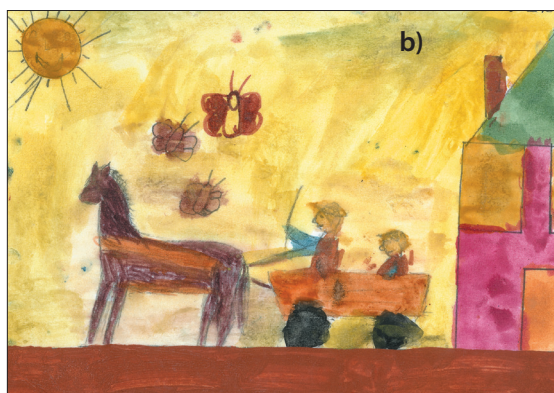

Fig. 2.18. Exemple de forme naturale (a) redatate în formă plastică plană (b; desen realizat de un copil)

Fig. 2.19. Exemple de forme naturale (a) redatate în formă plastică volumetrică (b; sculptură de Al. Plămădeală)

Forma plastică poate fi:

- plană;
- volumetrică (fig. 2.20 a).

Forma plană se mai numește *bidimensională*, fiindcă are două dimensiuni: lungime și lățime.

Forma plastică plană este forma desenată pe o suprafață plană: hârtie, pânză, sticlă etc. (fig. 2.20 b).

Prin felul cum se așterne pe hârtie, forma plană poate fi: *spontană* și *elaborată*.

Forma spontană este o formă liberă, de exemplu, o pată de cerneală căzu-tă întâmplător pe hârtie.

Forma elaborată este mai complicată. O numim astfel deoarece ea tinde să exprime în mod conștient formele naturale sau cele imaginate de creatorii de artă. Pentru a obține o asemenea formă, artistul mai întâi stu-diază atent obiectul din natură și apoi încearcă să-l reprezinte pe hârtie.

Fig. 2.20. Exemple de forme naturale redată în: a) formă plastică volumetrică (foto-grafie); b) formă plastică plană (desen)

Glosar

Plană – care are suprafața netedă, fără relie-fări;

spontană – care se pro-duce de la sine;

elaborată – care se obține prin prelucrare.

Procedee de obținere a formelor plane (spontane)

Formele plane pot fi obținute prin mai multe metode:

- a) pe foaia bine umezită, desenăm cu pensula mai multe linii și puncte de diferite culori și mărimi. Vom observa cum aceste pete de culoare fuzionează (se contopesc) în locurile unde se întretaie, formând diverse forme spontane (fig. 2.21);

Fig. 2.21. Exemplu de forme spontane obținute pe foaia umezită

- b) îndoim foaia pe care aplicăm mai întâi mai multe pete de culoare umede. După ce vom apăsa cu podul palmei sau cu o cârpă cele două jumătăți ale foii, vom dezdoi ușor hârtia. Pe ea vor fi dispuse egal mai multe forme spontane (fig. 2.23);

...unele dintre vechile opere de artă aveau formă plană. Acestea sunt desenele din peșteri, în care artistul primitiv a reprezentat scene de vânătoare. Omul și animalele (mamuți, urși, bizoni) aveau o formă mai mult schițată (fig. 2.22). Abia mai târziu au apărut primele încercări de a reda volumul obiectelor desenate.

Cu timpul, omul a învățat să creeze și diverse figurine din lut, din piatră sau sculptate din colții animalelor vânaute. Așa a apărut arta volumetrică.

Fig. 2.22. Pictură din peștera Lascaux (aproximativ 15 000 de ani î.H.)

Fig. 2.23. Exemplu de forme spontane obținute prin îndoirea foii

E bine să știi!

După fiecare folosire, pensula se spală bine cu apă curată. Dacă ai terminat lucrul, nu uita să te speli pe mâini!

Fig. 2.24. Exemplu de forme spontane obținute prin suflare

- c) prin suflarea liberă sau prin tub a unor pete de culoare fluide (umede) în așa fel încât ele să capete pe hârtie o anumită formă, apropiată de cea dorită (fig. 2.24).
- d) Mai este cunoscut procedeul de stropire a petelor de culoare cu pensula sau de înmuiere a unei ațe în culoare, după care se trasează cu ea anumite forme.

Completează-ți portofoliul

Realizează o compoziție plastică intitulată *Toamna în Moldova*. Folosește tehnici diferite de obținere a formei spontane. De exemplu, desenează copacii folosind tehnica dirijării jetului de aer, iar insectele, păsările – cu ajutorul aței colorate etc.

Maestrul îți vine în ajutor

Ce culori apar în imagini (figurile 2.21, 2.23, 2.24)? Ce forme naturale vezi? Ce diferență este între aceste compoziții plastice? Cum au fost obținute formele în fiecare compoziție? Care tehnică îți place cel mai mult? De ce?

JOC didactic

Ia o foaie de hârtie și lasă să curgă câteva picături de culoare în mijlocul suprafeței. Prin suprapunerea altei foi de hârtie, prin presare și prin deplasare, din aceste picături colorate, obține diverse pete expresive. Transformă-le în picturi, completând, adăugând, acolo unde consideri necesar, câteva linii, puncte, forme. Obține de fiecare dată alte pete adăugate cu pensula.

Glosar

Dirijare – aici: orientare într-o anumită direcție.

Procedee de obținere a formelor volumetrice

Forma volumetrică are volum și se caracterizează prin trei dimensiuni: lungime, lățime și înălțime.

O formă volumetrică, care se mai numește *formă spațială*, poate fi:

- o construcție arhitecturală (fig. 2.25);
- o sculptură din piatră, bronz, marmură etc. (fig. 2.26);
- articole de îmbrăcăminte;
- diferite articole de mobilier etc.

Fig. 2.25. Catedrala din Chișinău

Fig. 2.26. Lupoara, simbol al Romei

La lecțiile de educație plastică, hârtia este cel mai practic material pentru crearea formelor volumetrice. Cel mai frecvent procedeu de lucru pentru a obține obiecte în volum este tehnica *origami*, de origine japoneză (*ori* – „a îndoi” și *gami* – „hârtie”). Origami este arta plierii hârtiei (fig. 2.27).

Pentru această tehnică, putem folosi o hârtie albă sau colorată de formă pătrată. Din ea putem confecționa diferite jucării, păsări, animale etc.

Formele volumetrice se pot obține și din alte materiale: lut, plastilină, lemn, sticlă ș.a.

În comparație cu desenul, pentru care forma plană este esențială, în sculptură rămâne definită forma plastică volumetrică. Anume ea este specifică compozițiilor spațiale.

Glosar

Pliere – suprapunere prin îndoire.

E bine să știi!

Tehnica *origami* solicită atenție maximă. Orice pliere nereușită a hârtiei va fi o greșală și nu vom putea obține forma dorită.

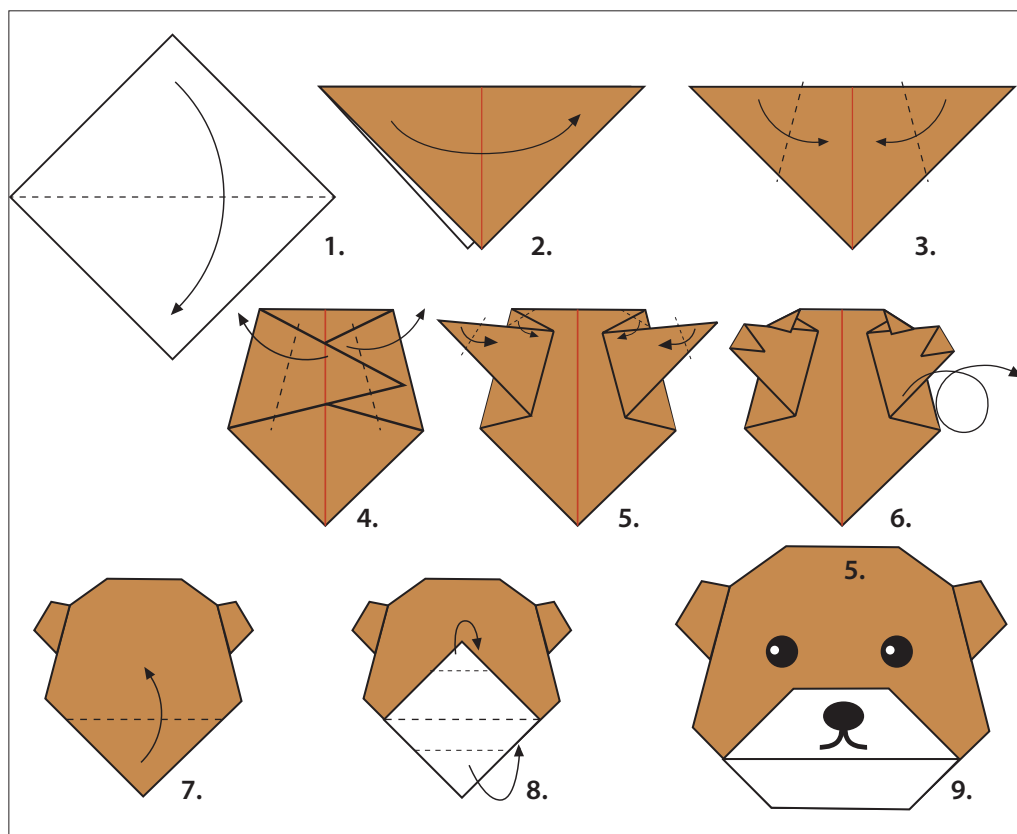

Fig. 2.27. Etapele de pliere a hârtiei în tehnica *origami*

Pentru modelare, vom alege mai întâi modelul din natură: un câine, o vulpe, o pisică etc. După aceasta vom analiza particularitățile lui.

Pentru a modela un cățeluș, de exemplu, avem nevoie de cinci bucăți de lut sau plastilină de dimensiuni diferite. Ele vor alcătui părțile principale ale corpului: capul, trunchiul, coada și urechiușele. Din bucata mai mare, prin rularea lutului (plastilinei) în palmă, modelăm un cilindru pe care îl arcuim. Apoi, cu ajutorul eboșoarului, secționăm în interior ambele capete (fig. 2.28 a), obținând astfel trunchiul cățelușului.

Din bucata mijlocie, prin mișcări circulare ale palmelor, modelăm o sferă – capul, pe care îl lipim de corp (fig. 2.28 b). Din bucata mică, vom modela coada, iar din cele două bucăți mici – modelăm urechiușele, lipindu-le cu grijă de cap.

Prin mișcări de ciupire, vom da formă botișorului, iar prin amprentă, vom da formă ochilor, astfel reușind să obținem ceea ce ne-am propus (fig. 2.28 c).

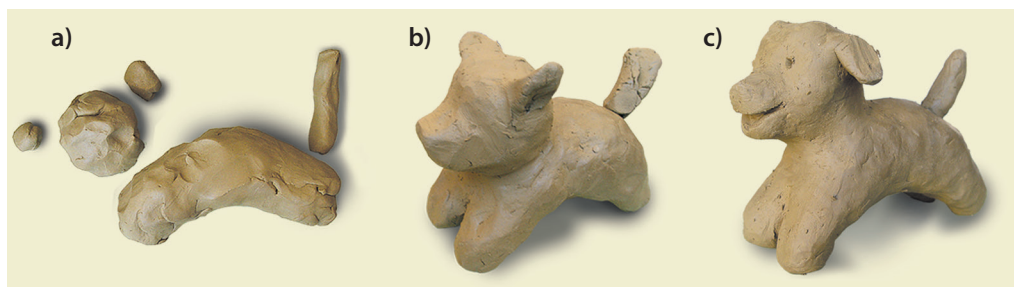

Fig. 2.28. Etapele de modelare a unui cățeluș

Completează-ți portofoliul

Modelează un urciur, respectând următoarele etape:

1. Desenează pe un suport de carton conturul unui urciur.
2. Aplică lut sau aluat pe suprafața urciurului.
3. Folosind mânerul pensulei, un pix sau o scobitoare, înfrumusețează-l cu ornamente după plac.
4. Lasă lucrarea să se usuce, apoi pictează-o.

Amestecul cromatic

În pictură se folosesc foarte multe culori. De regulă însă, cutia de acuarelă sau guașă pe care o ai conține puține culori, acestea fiind pure. Pentru a obține o paletă variată, învață-te să obții culori noi prin amestecul culorilor pure din cutie.

Nuanțele

Nuanțele se obțin prin introducerea în componența unei culori a unei cantități mici dintr-o altă culoare.

Putem obține nuanțe prin amestecul următoarelor perechi de culori vecine în cercul cromatic:

- *verde* + *albastru* = nuanțe de la verde la albastru;
- *albastru* + *violet* = nuanțe de la albastru la violet;
- *violet* + *roșu* = nuanțe de la violet la roșu;
- *roșu* + *oranj* = nuanțe de la roșu la oranj;
- *oranj* + *galben* = nuanțe de la oranj la galben.

E bine să știi!

Pentru a obține o culoare nouă, amestecă două-trei culori (nu mai multe). Combinând mai mult de trei culori, obții culori murdare.

O culoare amestecată cu alb se luminează, iar o culoare amestecată cu negru pierde din luminozitate.

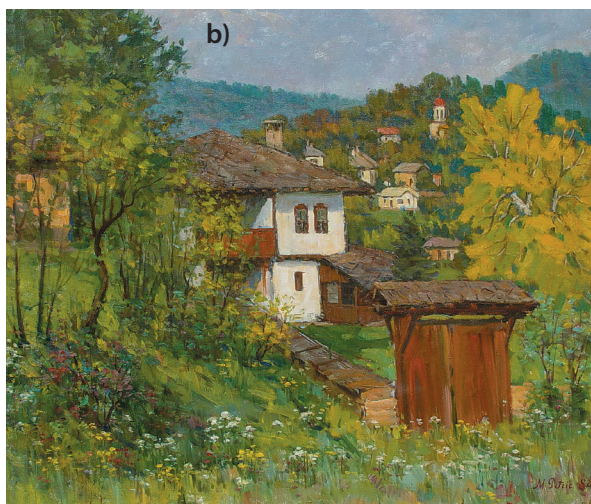

Fig. 2.29. Exemple de compoziții: a) cu nuanțe galben-verzui –Vincent Van Gogh. *Natură moartă cu floarea-soarelui*; b) cu nuanțe verde-gălbui – Mihail Petric. *Bojenți*

Nuanței îi vom da denumirea culorii aplicate în cantitate mai mare. De exemplu, dacă galbenul, prin amestec cu verde (2G + 1V, adică două părți de galben plus o parte de verde), este în cantitate mai mare, nuanța obținută se va numi *galben-verzuie* (fig. 2.29 a). Iar dacă verdele este în cantitate mai mare (1G + 2V), nuanța se va numi *verde-gălbui* (fig. 2.29 b).

Dominanta cromatică

Analizând figura 2.29 a, b, observăm că în lucrările date predomină nuanțele unei culori alese pentru un anumit scop: de a reda cât mai fidel obiectul sau priveliștea pictate, de a comunica starea de spirit a artistului. Culoarea care predomină într-o lucrare și care dă tonalitatea de ansamblu a compoziției se numește *dominantă cromatică*.

Dominanta cromatică ce dă unitate tabloului și subordonează celelalte culori ale compoziției, armonizate între ele, determină gama cromatică (fig. 2.30). În funcție de culoarea dominantă, există *gamă cromatică rece* (predomină culorile reci) și *gamă cromatică caldă* (în lucrare predomină culorile calde).

CAUTĂ PE **NET**!

Accesează [link-ul](#) de mai jos. Fă *clic* pe culoarea preferată și vor apărea toate lucrările cu această dominantă cromatică. Fă *clic* pe tablou și vei vedea informații despre tablou și autor.

<https://artsandculture.google.com/color?fbclid=IwAR1Qo3Vo1g92wJ0bGFIVsafDRx0oS128bFwc37vSwQlt44OYI8MKArYun4k&col=PURPLE>

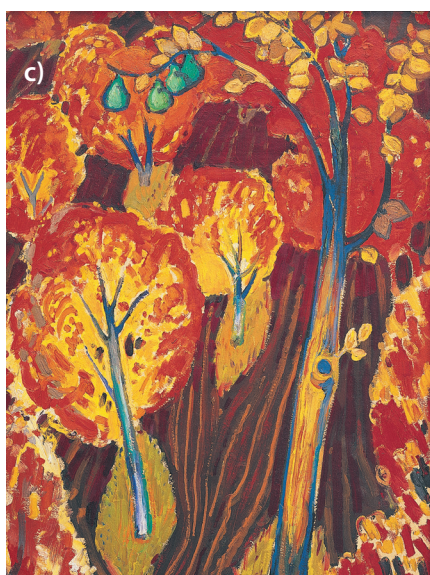

Fig. 2.30. Picturi realizate în diverse game cromatice. Observă și determină în aceste compoziții dominantă de culoare: a) Igor Vieru. *Nuci*; b) Igor Vieru. *Mama pâine albă coace*; c) Igor Vieru. *Septembrie*; d) Vasile Cojocaru. *Compoziție 1*

Exerciții aplicative

1. Realizează lucrări plastice utilizând punctul și linia cu diferite funcții.
2. Alcătuieste compoziții utilizând procedee de obținere a formelor plane.
3. Modelează din lut sau plastilină o compoziție volumetrică.
4. Identifică gamele de culori în *figurile 2.29, 2.30*. Ce culoare este dominantă în aceste lucrări?

Tonul culorii

Culoarea obiectelor se schimbă în funcție de lumină. Una și aceeași culoare se vede diferit la lumină și la umbră. Dacă o masă este pe jumătate luminată de soare, iar a doua nu, vom vedea aceeași culoare, doar că jumătate va fi de culoare deschisă, iar cealaltă jumătate, de culoare închisă. Într-o pictură, pentru a sugera suprafețe luminate, amestecăm culoarea cu alb (sau, în cazul acuarelelor, cu mai multă apă), iar pentru cele umbrite, amestecăm culorile cu negru. Prin amestecul culorilor cu nonculori (negru sau alb), se obțin tonuri deschise sau închise.

În imaginile din *figurile* 2.31, 2.32, observăm că pictorii au combinat culorile cu alb pentru a reda spațiile luminate și au adăugat mult negru pentru a sugera umbra.

Prin amestecul culorilor cu alb și negru, putem reda, de asemenea, volumul și spațiul.

Fig. 2.31. Valentina Rusu-Ciobanu. *Fată la fereastră*

Fig. 2.32. Ipolit Strâmbu. *După amiază de vară*

JOC didactic

Participă toți colegii de clasă. Fiecare dintre voi, în decursul a trei minute, va încerca să obțină cât mai multe tonuri de albastru, folosind acuarela, guașa sau creioanele colorate. În următoarele trei minute veți obține tonuri de gri, folosind creionul sau guașa. În alte trei minute străduiți-vă să obțineți tonuri de roșu, folosind acuarela, guașa sau creioanele. Va ieși învingător elevul cu cele mai multe tonuri obținute.

Maestrul îți vine în ajutor

Care dintre tablourile alăturate îți place cel mai mult? De ce? Ce culori recunoști în imagini? Ce tonuri și nuanțe observi? Ce stări îți transmit culorile din primul și al doilea tablou? Care este dominantă cromatică în fiecare tablou? Care dintre subiecte îți place mai mult? De ce? Cum poți obține tonurile într-o lucrare plastică? Care este culoarea ta preferată? Argumentează-ți răspunsul.

Completează-ți portofoliul

Desenează un acvariu. Colorează-l cu un fond din diferite tonuri și nuanțe de albastru. Pe fundalul obținut, desenează peștișori multicolori, pictați doar în culori calde, pentru a obține contrastul *cald-rece*.

Material, instrumente și tehnici de artă plastică

Eboșoarul. Așa cum în sculptură se folosesc diferite materiale (lemn, piatră, lut, plastilină), și instrumentele de prelucrare a acestora sunt diferite. Eboșoarul (fig. 2.33) este cel mai cunoscut instrument pentru modelare. Cu ajutorul lui se prelucrează detaliile mici. Folosindu-l cu îndemânare, poți tăia și îndepărta surplusul sau presa materialul maleabil (lut, plastilină). Instrumentul este confecționat din metal, lemn, masă plastică, sau dintr-o combinație de lemn cu metal.

Carioca este un instrument de desen sau de scris (fig. 2.34). E mai bine să alegi cariocile pe bază de apă. Nu au miros, nu sunt toxice, se spală ușor de pe mâini sau haină. Unele seturi de carioci au miros de fructe, fiecare culoare mirosind diferit.

Fig. 2.34. Set de carioci

Maestrul îți vine în ajutor

Ce instrumente de artă plastică folosești la lecțiile de educație plastică? Când utilizezi pensula? Dar eboșoarul? Cu ce îți place mai mult să pictezi: cu acuarelă sau guașă? De ce? Care este instrumentul cu care desenezi linii sau hașurezi? Când utilizezi cariocile? Numește câteva obiecte pe care le-ai modelat din plastilină. Din ce alte materiale mai poți modela?

Fig. 2.33. Eboșoare

Amintește-ți!
Acuarela este o vopsea transparentă, ușor solubilă în apă. Guașa este de asemenea o vopsea care se dizolvă ușor în apă, dar, spre deosebire de acuarela, este opacă (netransparentă). Tuburile de guașă conțin și vopsea albă. Amestecând-o cu alte culori, obținem diverse tonuri ale acestora.

Fig. 2.35. Pensule

E bine să știi!

Pe timpuri se desena cu tije din aur, cupru, argint și plumb. Aplicare pe foaie, acestea lăsaau urme cafenii sau gri (plumbul). În 1792 chimistul și inginerul francez Nicolas-Jacques Conté a inventat o metodă simplă de confectionare a creioanelor: pulberea de grafit amestecată cu lut se ardea în formă de tijă, apoi se îmbrăca cu o bară de lemn. De atunci acest tip de creion poartă numele inventatorului. I se spune *conté*.

Creioane de acuarelă. În afară de vopsele, creioane, carioci, cu care te-ai obișnuit deja să lucrezi de mic, există și creioane-acuarelă (fig. 2.36). Ele au un liant solubil în apă, care dispersează pigmentul atunci când se adaugă apă. Mai întâi desenezi pe foaie cu creionul, apoi desenul se umezește cu pensula (figurile 2.35, 2.37). Vei obține astfel un desen foarte asemănător cu o pictură în acuarelă.

Acest tip de creion poate fi, de asemenea, înmuiat în apă, după care urmele lăsate pe suprafață vor avea o culoare intensă. Mai poate fi folosit pe suprafață umedă.

Fig. 2.36. Set de creioane-acuarelă

Fig. 2.37. Pensule cu rezervor

Pensulă cu rezervor. Există pensule cu rezervor, numite și *pensule cu apă* (fig. 2.37), care se deosebesc de cele tradiționale. La un capăt arată ca o pensulă obișnuită, dar mânerul ei este, de fapt, un rezervor pentru apă. Datorită apei din rezervor, perii sunt umezi în permanență și nu e nevoie să înmoi mereu pensula în apă. Cu o asemenea pensulă este mai comod să lucrezi, deoarece nu ai nevoie de un pahar pentru apă; instrumentul nou are un capac care protejează pământul atunci când călătorești. Pensula se spală ușor.

CAUTĂ PE **NET** !

Accesează *link*-ul de mai jos și vezi cum se lucrează cu creioanele-acuarelă și cu pensula de apă.

<https://www.youtube.com/watch?v=MrKgDSNk5SI>

Vezi cum se pictează norii, copacii, natura:

<https://www.youtube.com/watch?v=PsFrEvdTxTE>, <https://www.youtube.com/watch?v=Be-OvpW1iB0>

<https://www.youtube.com/watch?v=zlZz71mYVzMS>

Tehnici sculpturale

Din cele mai vechi timpuri sculptorii foloseau drept metode de lucru esențiale *modelarea* și *cioplirea* (*dăltuirea*). Materialele dure se ciopleau până se obținea forma dorită (fig. 2.39 a). Iar prin modelare se pot prelucra artistic unele materiale maleabile cum ar fi lutul sau plastilina (figurile 2.38, 2.39 b). Modelăm de obicei cu ajutorul palmelor și degetelor. Pentru prelucrarea detaliilor mici în această tehnică se folosesc și eboșoarele, care au diferite profiluri.

Fig. 2.38. Figuri modelate în lut de un elev

Fig. 2.39. Tehnici aplicate în sculptură: a) cioplire (sculptorul Ion Zderciuc); b) modelare (sculptorul Gheorghe Postovanu)

Unitatea de învățare 3

Cum realizăm o lucrare plastică. Inițiere în compoziție

Compoziția figurativă

Amintește-ți!

La baza oricărei compoziții plastice se află o idee. Această idee ocupă locul principal în compoziție, focalizând atenția privitorului.

Locul sau zona dintr-o compoziție care atrage atenția din primul moment se numește centru de interes.

Prin **compoziție figurativă** înțelegem o lucrare artistică în care ființele și obiectele sunt redată foarte apropiat de felul în care acestea arată în realitate: recunoaștem figurile umane (de exemplu, elevii aflați într-un marș turistic), contururile unor obiecte (clădirea școlii, arborii, iazurile din preajmă).

Impresionați de obiceiuri și tradiții, de viața pitorească de la țară, de evenimentele frumoase din oraș, de viața contemporanilor, pictorii de la noi au creat numeroase compoziții figurative reprezentând personalități importante ale neamului nostru (spre exemplu, Igor Vieru, *Portretul poetului Alexei Mateevici*), peisaje (Mihail Petric, *Podgorii*), aranjamente floristice (Nina Arbore, *Lalele*) ș.a. În toate aceste compoziții ochiul nostru vede și recunoaște personajele, elementele mediului ambiant, edificii, arborii, apele etc.

Fig. 3.1. Compoziție figurativă reprezentând iarna

În *figura 3.1* poți vedea un exemplu de compoziție figurativă pe care ai putea să o intitulezi *La săniuș*, deoarece denumirea e sugerată de acțiunea propriu-zisă. În acest caz subiectul lucrării redă desfășurarea concretă a unei întâmplări, a unui eveniment etc.

Un alt aspect important la realizarea compozițiilor figurative este modul în care sunt grupate personajele într-un tablou. În compozițiile cu un subiect amplu și desfășurat, personajelor le revine un prim rol. Acestea pot fi *principale* și *secundare*, artistul găsind diverse modalități pentru a sublinia acest lucru. De regulă, personajele principale sunt aduse în prim-plan, cele secundare fiind retrace într-un plan mai îndepărtat (*fig. 3.2*). Calitatea de personaj principal poate fi evidențiată și prin culoare, pictorul punându-l în contrast cromatic cu cele secundare.

Fig. 3.2. Ludovic Bassarab. *Zi de duminică*

Fig. 3.3. Jean-Baptiste Siméon Chardin. *Spălătoreasa*

În funcție de subiect și temă, compozițiile pot fi grupate în câteva categorii.

Compoziția de gen. Încă din timpuri străvechi oamenii înfățișau pe pereții peșterilor scene de la vânătoare. Viața de zi cu zi a oamenilor i-a atras în permanență pe artiști. În lucrările lor, ei au căutat întotdeauna să reprezinte activitățile caracteristice vieții umane. Compozițiile în care se reflectă cotidianul uman se numesc *compoziții de gen* (*fig. 3.3*). Din astfel de picturi noi aflăm cum se îmbrăcau oamenii pe timpuri, ce obiceiuri aveau, cât de inte-

resant și semnificativ era fiecare moment al vieții semenilor noștri din trecut.

Compoziția mitologică. O atare compoziție este specifică operelor de artă care reflectă scene din mitologie. Una dintre cele mai cunoscute teme cu subiect mitic este cea legată de fapta eroică a lui Prometeu (fig. 3.4). El a furat focul de la zei și l-a dăruit oamenilor. Supărat, Zeus l-a înlănțuit de o stâncă și a trimis un vultur să-i sfâșie ficatul. Ficatul însă creștea în fiecare zi la loc, chinul lui Prometeu fiind veșnic. Și sculptura abordează temele mitologice. Lazăr Dubinovschi, un artist de la noi, a creat o compoziție sculpturală cu subiect din mitologia populară. Lucrarea sa se numește *Strâmbă-Lemne* (fig. 3.5).

Compoziții sculpturale

La realizarea compozițiilor sculpturale, artistul încearcă să pună accent pe relațiile dintre personaje. De multe ori aceste personaje au un caracter simbolic. De regulă, figurile feminine întruchipează virtutea, fidelitatea, dragostea de

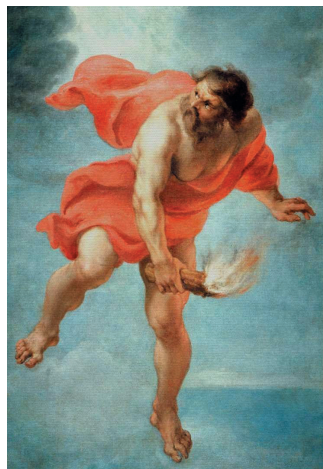

Fig. 3.4. Jan Cossiers.
Prometeu

Fig. 3.5. Lazăr Dubinovschi.
Strâmbă-Lemne

Fig. 3.6. Monumentul scriitorului Hans
Christian Andersen în Copenhaga

mamă. Personaje pot fi și unele animale sau păsări. Vulturul, spre exemplu, simbolizează vitejia, bufnița – înțelepciunea ș.a.m.d. *Sculptura monumentală* este amplasată pe un pedestal, acesta îndeplinind același rol ca și rama într-un tablou (fig. 3.6). Astfel sculptura se evidențiază de obiectele din jur.

E bine să știi!

O sculptură în care se reflectă o acțiune și este formată din două sau mai multe figuri se numește *compoziție sculpturală*.

Activități în echipe

PROIECT. Realizarea unei compoziții figurative cu subiect concret

La acest proiect va participa toată clasa.

Pentru o lucrare reușită, fiecare elev va respecta următoarele etape:

1. Alege un subiect bine cunoscut, gândește-te cum va fi eroul principal (înalt, scund), unde are loc acțiunea (în încăpere, în natură). Notează-ți câteva idei în caiet.
2. Alege poziția formatului (pe orizontală sau verticală).
3. Schițează unde vor fi amplasate personajele în foaie (nu uita de centrul de interes).
4. După ce ai stabilit amplasarea în pagină, desenează formele mari, apoi detaliile.
5. Aplică culoarea, ținând cont de semnificația ei. Culoarea la fel trebuie să contribuie la reflectarea ideii (orientează-te după figura 3.7).

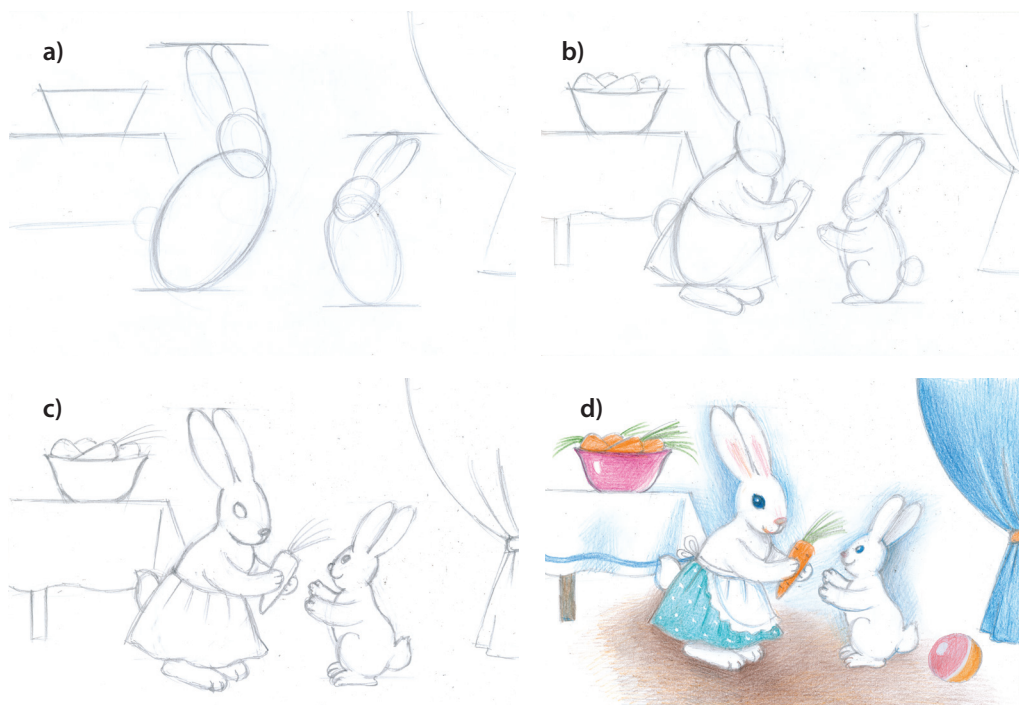

Fig. 3.7. Etapele realizării unei compoziții figurative

Redarea planurilor

Obiectele care ne înconjoară sunt situate în spațiu. Unele sunt mai aproape de noi, altele mai departe. Ai observat că obiectele care sunt mai departe de noi par mici? De exemplu, dacă ții o carte în fața ta, ea acoperă geamul, deși geamul este mult mai mare decât cartea. Sau palma din fața ochilor tăi arată mai mare decât o casă situată în depărtare. Pentru a sugera adâncimea spațiului într-o lucrare, artiștii amplasează elementele tabloului în diferite planuri.

Într-o compoziție, planurile sunt dispuse în spațiul plastic în funcție de adâncimea acestuia. Ceea ce înseamnă că elementele pictate sunt la distanțe diferite de observator: unele sunt mai aproape (vizual) de acesta, altele mai îndepărtate. În compoziții există mai multe planuri: *primul, al doilea, al treilea*.

Fig. 3.8. Ludovic Bassarab. *La strânsul fânului*

Fig. 3.9. Mihail Petric. *Ulicioară din Bojenți*

Maestrul îți vine în ajutor

Analizează tablourile de mai sus. Care din ele îți place mai mult? De ce? Descrie ce vezi în prim-planul primului tablou? Ce e reprezentat în planul doi? Dar în planul trei? Prin ce modalități autorul a reușit să redea aceste planuri? Analizează după aceleași criterii și celălalt tablou (fig. 3.9).

Privește cu atenție imaginile din pagină (figurile 3.8, 3.9). Observi că în prim-plan se reprezintă obiectele care sunt mai aproape de noi? Cu cât obiectele sunt mai aproape, cu atât au dimensiunile mai mari în tablou. Elementele din prim-plan pot să acopere parțial obiectele îndepărtate. Obiectele din depărtare se pictează mai sus și claritatea imaginii scade.

Trebuie să știi că și culorile obiectelor se schimbă în funcție de distanță. Obiectele din prim-plan se reprezintă în culori aprinse, luminoase, iar obiectele din ultimul plan, în culori mai palide și mai reci.

Completează-ți portofoliul

Desenează un peisaj de primăvară. Gândește-te ce subiect vei trata. Ce titlu îți propui să dai compoziției?

La realizarea lucrării, vei ține cont de următorii pași:

1. Desenează peisajul în creion negru. Pictează cerul folosind culoarea albastru-deschis.
2. Pictează cu verde-deschis câmpiile, apoi aplică diferite pete pentru a reda iarba. Cu o pensulă subțire, folosind diferite nuanțe de cafeniu, pictează copacii. Culorile calde și mai întunecate îți vor servi pentru a picta elementele din prim-plan, iar culorile reci, mai deschise, pentru detaliile din ultimul plan.
3. Pictează coroanele copacilor, aplicând straturi de culoare pe măsură ce vopseaua se usucă.
4. Prelucrează detaliile.

Felicitări! Ai creat un tablou frumos de primăvară.

Principii de construire a compozițiilor decorative

În toate timpurile, oamenii și-au înfrumusețat casele, îmbrăcămintea, obiectele de uz casnic, făcând astfel existența zilnică mai plăcută. Ei au utilizat în scopuri decorative diverse materiale.

În arta decorativă, elementele din natură sunt redată în forme simple. Simplificarea prin geometrizare a elementelor naturale, cu păstrarea caracterului formei, se numește **stilizare** (fig. 3.10).

Pentru a stiliza o formă, de exemplu, o floare, o insectă, o pasăre etc., trebuie să desenăm conturul formei respective, la început geometrizat, stabilind raportul dintre dimensiuni. Apoi

Completează-ți portofoliul

Stilizează un obiect din natură. Respectă următorii pași:

1. Privește cu atenție natura din jurul tău.
2. Selectează un obiect din natură și examinează-l cu atenție.
3. Observă caracteristicile comune formei sale.
4. Realizează desenul folosind tehnici specifice creării unei imagini stilizate.

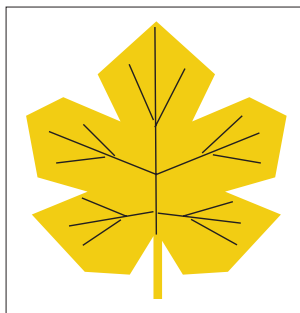
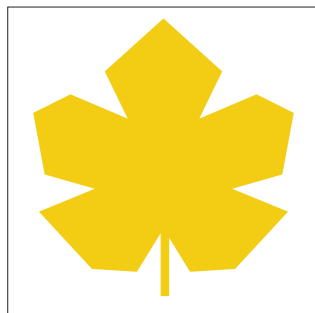

Fig. 3.10. Exemplu de stilizare a unei frunze

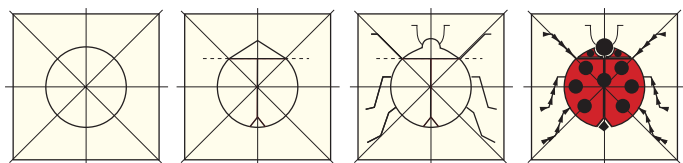

Fig. 3.11. Exemplu de stilizare a unei buburuze

Glosar

Vegetal – aici: care repetă (stilizat) forma unor plante sau arbori;

zoomorf – care are forma stilizată a unui animal.

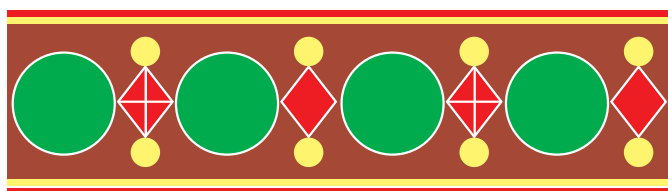
E bine să știi!

La alcătuirea ornamentelor decorative, vom ține cont de două principii: *ritmul* și *simetria*. Prin *ritm* înțelegem repetarea unor elemente plastice care alcătuiesc o operă de artă. *Simetria* este echilibrul dintre două forme, așezate de o parte și de alta a unei axe imaginare, care corespund prin suprapunere.

ne vom strădui să înlăturăm aspectele nesemnificative, adică ceea ce pare a fi în plus în desen. În ultima fază, vom aplica unele detalii de structură, de exemplu, nervurile frunzei, cele șapte puncte ale buburuzei (fig. 3.11).

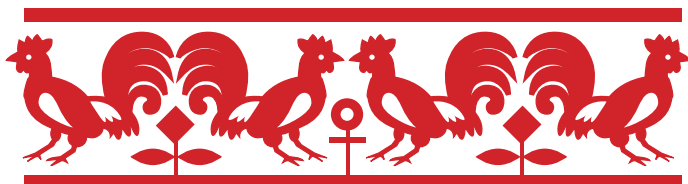
Produsul stilizării unui element din natură se numește **motiv decorativ**. Motivul decorativ este elementul de bază al compoziției ornamentale. Acesta poate fi *geometric*, *vegetal*, *zoomorf* (fig. 3.12) etc. Compozițiile decorative cu motiv vegetal și zoomorf au drept sursă de inspirație structuri din natură: frunze, flori, păsări, insecte,

a)

b)

c)

Fig. 3.12. Exemple de motive decorative: a) geometric; b) vegetal; c) zoomorf (comparați elementul decorativ cu pasărea din imaginea fotografică)

animale etc. Compozițiile cu motiv geometric au la bază forme geometrice: un cerc, un triunghi, un pătrat etc. În arta noastră populară sunt prezente toate motivele decorative celebre, întâlnite și în arta universală: *soarele, omul, pomul vieții*,

Fig. 3.13. Exemple de motive decorative în arta populară

vasul cu flori, calul, păsările, unele forme geometrice – *cercul, rombul, pătratul* (fig. 3.13) etc. Pentru a le descoperi, e suficient doar să privim cu atenție covoarele noastre naționale, prosoapele țărănești, alte obiecte ale portului popular și vom observa diferite ornamente care vorbesc despre firea artistică și despre vasta cultură imaginativă a poporului nostru.

Motivele decorative sunt folosite deseori și în arhitectură (fig. 3.14).

...cel mai vechi motiv decorativ este triunghiul, care se întâlnește încă pe ceramica preistorică, unde apare sub diferite forme: dinte de lup sau fierăstrău. Motive foarte vechi sunt, de asemenea, spirala și linia ondulată. Dintre motivele decorative vegetale, cel mai des întâlnit este crenguța de brad, care simbolizează eternitatea.

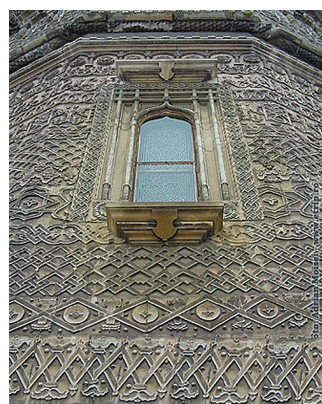

Fig. 3.14. Motive decorative. Biserica Trei Ierarhi din Iași

Materiale, instrumente și tehnici de artă plastică

E bine să știi!

Straturile suprapuse de acuarelă pot fi de diferite culori. De exemplu, dacă primul strat va fi de un albastru fin, iar al doilea va fi de culoare galbenă, atunci vom obține o nuanță verde-gălbui, iar în cazul în care mai întâi vom aplica galben, iar apoi albastru, vom obține o nuanță verde-albăstrui. Ține minte: ultima culoare va fi cea predominantă!

Tehnici de lucru în acuarelă

Acuarelă pe suport umed (fig. 3.15). Pentru a lucra cu acuarela, vom alege hârtie rugoasă (aspră), densă sau de densitate medie. Înainte de a începe lucrul, vom umezi foaia cu ajutorul unei pensule mari sau cu un burete, după aceea o vom lăsa să se usuce un pic. Apoi vom aplica acuarela pe foaia încă umedă, obținând astfel fuzionarea catifelată, fină a culorilor.

Acuarelă pe suport uscat (fig. 3.16). Pe hârtia uscată se aplică vopseaua în straturi transparente. Mai întâi, acoperim suprafața dorită cu acuarela diluată, obținând o nuanță abia vizibilă. După ce s-a uscat bine foaia, adăugăm un al doilea strat, mai consistent. Pe desenul bine uscat, putem aplica mai multe straturi de culoare.

Fig. 3.15. Pictor anonim. Acuarelă pe suport umed

Fig. 3.16. Nina Arbore. Grădina pictoriței iarna. Acuarelă pe suport uscat

Tehnica guașei

Având o putere de acoperire mare, guașa permite aplicarea peste culorile închise a nuanțelor mai deschise (*figurile 3.17, 3.18*). Trebuie să știm însă că abundența straturilor duce la fisurarea stratului de vopsea.

Fig. 3.17. Tehnica guașei. Desen realizat de un elev

Fig. 3.18. Guașa permite aplicarea nuanțelor mai deschise peste culorile închise

Fig. 3.19. Stratul de guașă trebuie să acopere uniform suprafața plastică

Spre deosebire de acuarelă, cu guașă putem acoperi uniform suprafața plastică (*fig. 3.19*).

Pictura cu guașă este catifelată, mată. Stratul de vopsea este sensibil și absoarbe apa din atmosferă (mediu), astfel vopseaua poate fi spălată.

Grafica

Grafica este arta desenului. Elementele principale de limbaj plastic pentru grafică sunt *punctul*, *linia* și *tonul*. Unele lucrări pot fi realizate numai cu ajutorul liniilor și punctelor, în altele pot fi combinate linia și tonul sau pot fi utilizate toate elementele. Lucrările grafice se pot executa apelând la diferite materiale cu care se trasează linii: creion cu mină de grafit, creioane

Maestrul îți vine în ajutor

Privește cu atenție imaginile de mai jos (fig. 3.20). Ce titlu ai da acestor tablouri? Prin ce se deosebește grafica monocromă de cea policromă? Care îți place cel mai mult? De ce?

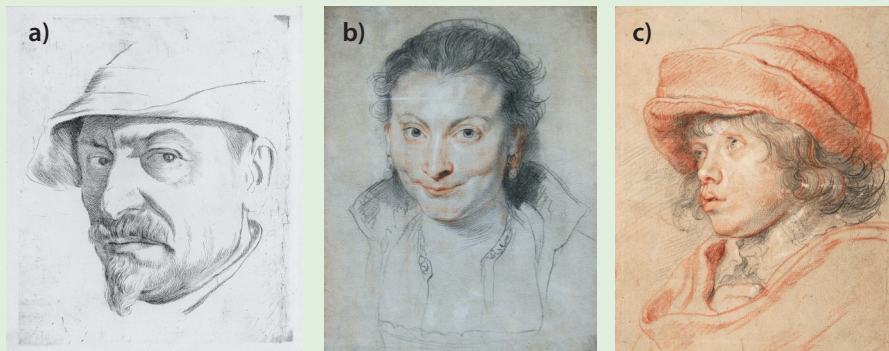

Fig. 3.20. Exemple de grafică monocromă (a) și policromă (b, c)

colorate, carioci ș.a.). De aceea, o asemenea lucrare va fi *monocromă* sau *policromă*. În grafica *monocromă* se folosește o singură culoare pe hârtie nu neapărat albă (fig. 3.20 a), iar în lucrările *policrome* artiștii folosesc mai multe culori (fig. 3.20 b, c).

Gratajul este o tehnică de realizare a unui desen prin zgâriere, răzuire cu un instrument ascuțit (scobitoare, pix) a unei suprafețe acoperite cu negru. *Gratajul* poate fi *monocrom* (fig. 3.21) și *policrom* (fig. 3.22).

Fig. 3.21. Grafică în tehnica gratajului. Monocromie

Fig. 3.22. Grafică în tehnica gratajului. Policromie

E bine să știi!

Grafica include și lucrări artistice tipărite: *gravura*, *ilustrația de carte*. Graficianul realizează lucrări speciale pentru a fi ulterior tipărite.

Paleta

Paleta este un accesoriu pentru pictură (fig. 3.23). Având de obicei formă ovală, cu o gaură lăsată pentru degetul mare, paleta se ține în mână, sprijinită de braț sau se așază pe masă, pe șevalet. Paletele pentru acuarelă și guașă sunt din plastic și au mai multe adâncituri pentru diluarea culorilor. Aceste palete pot fi de diferite forme, dar este important să aibă culoarea albă.

Fig. 3.23. Paletă

Completează-ți portofoliul

Realizează o lucrare în tehnica *gratajului*.

De ce ai nevoie?

Mai întâi, pregătește-ți materialele necesare:

- Hârtie groasă sau carton.
 - Lumânări de ceară, guașă de culoare neagră.
 - Săpun lichid (care se adaugă în guașă).
 - Burete sau perie lată pentru guașă.
 - Instrumente ascuțite (scobitoare, pix care nu scrie etc.) pentru zgărirea unei imagini.
- Atenție!* Lucrează atent cu scobitorile și pixul, ca să nu te rănești tu sau să nu-ți rănești colegii.
- O bucată de flane, pentru a îndepărta ușor ceara rămasă după vopsire.

Ar fi bine să lucrezi pe o suprafață înclinată. Astfel vopseaua îndepărtată de pe lucrare va cădea pe masă și nu va rămâne pe desen.

Dacă ai toate materialele necesare, trebuie să hotărăști ce subiect vei realiza. Îți vei schița apoi elementele principale ale lucrării. Dacă totul ți se pare reușit, transpune compoziția pe suportul plastic.

Etapele de lucru

1. Foaia de hârtie se acoperă cu pete cromatice care vor fuziona liber. Ca să obții o lucrare mai veselă, folosește culori deschise și strălucitoare.
2. Pe suprafața bine uscată a hârtiei se aplică, prin metoda frecării, un strat de ceară (este important ca stratul de ceară să fie gros).
3. Întreaga suprafață se prelucrează cu săpun.
4. Se acoperă foaia cu guașă neagră în care se adaugă două-trei picături de săpun lichid (guașa se aplică cu pensula sau cu buretele).
5. Desenul schițat inițial se suprapune pe suprafața nou obținută. Cu un pix, se trece apăsat peste conturul desenului. Înlăturând foaia cu primul desen, observăm că acesta a fost transpus pe suprafața neagră.
6. Cu ajutorul unui bețișor ascuțit, vei răzui suprafața lucrării.
7. Vei șterge-o apoi cu o bucată de flane.

Ai reușit? Bravo! Păstrează lucrarea în portofoliul tău. Poți realiza și alte lucrări tematice în această tehnică, pe care să le oferi cadou prietenilor, membrilor familiei.

Unitatea de învățare 4

De ce ne place arta plastică

Arta populară

Pe meleagurile noastre, **arta populară** sau, altfel spus, **artizanatul** s-a dezvoltat din cele mai vechi timpuri.

Meșterii populari care confecționau diverse obiecte de uz casnic (oale, linguri, blidare, piese de harnașament [hamuri], șei, scaune, uși, podoabe pentru femei etc.) încercau să îmbine utilul cu frumosul (fig. 4.1).

Fig. 4.1. Costume populare cu motive geometrice

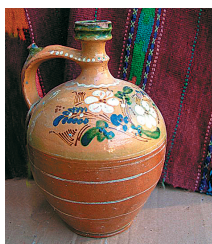

Fig. 4.2. Urcior cu ornamente florale

Fig. 4.3. Motive ornamentale pe un prosop

Fig. 4.4. Pe câmpul covorului motivele vegetale alternează cu cele zoomorfe

O oală sau o lingură de lemn erau mult mai atractive dacă meșterul incrusta pe ele un ornament (fig. 4.2). În felul acesta, un simplu obiect casnic, menit să servească omului în gospodărie, putea fi considerat și produs de artizanat. Întrebuințându-l pentru necesitățile casnice și totodată admirându-l, oamenii își cultivau astfel gustul estetic.

Prosoapele (fig. 4.3), covoarele (fig. 4.4), hainele meșteșugit lucrute creau o ambianță de frumos în

Glosar

Traforat – care este executat prin decuparea ornamentelor din tăblii subțiri de lemn cu un fierăstrău special.

Maestrul îți vine în ajutor

Urmărește cu atenție imaginile de mai jos (*fig. 4.5*). În prima fotografie vezi un olar. În cea de a doua – o țesătoare de covoare tradiționale. În a treia – o brodează creatoare de ii, prosoape. Ce au în comun aceste persoane? Ele își folosesc imaginația și îndemânarea pentru a crea lucruri originale, în stil tradițional, foarte frumoase. Obiectele create de acești *meșteri populari* ne bucură ochiul. Ei își dezvoltă mica lor industrie aproape în fiecare sat. Cunoști vreun meșter popular din localitatea ta sau din țară? Organizați împreună cu colegii sau familia excursii la atelierele meșterilor populari. Nu uitați să le adresați cât mai multe întrebări despre arta lor.

Fig. 4.5. Artă populară revine în actualitate

interiorul casei. Stâlpii de cerdac, coamele (vârfurile) caselor traforate în lemn cu diverse modele vegetale sau animale, porțile ornamentate, fântânile cu aplicații în metal relauă aceași idee de frumos în afara casei.

Obiectele confecționate de meșterii populari pot fi *funcționale* (*figurile 4.3, 4.4, 4.6*), dar și *pur decorative* (*figurile 4.7, 4.8*).

Olăritul este unul dintre cele mai vechi meșteșuguri populare. Moldova are lut de calitate, de aceea în ținutul nostru s-au constituit centre de confecționare a ceramicii la Cinișeuți, Iurcenii,

Fig. 4.6. Ceramică împodobită cu diverse ornamente

Fig. 4.7. Ornamente sculptate în lemn

Fig. 4.8. Ouă de Paște încondeiate, adevărate bijuterii decorative

Glosar

Gavanos – vas mare de lut smălțuit folosit de gospodine pentru păstrarea unor produse alimentare.

Fig. 4.9. Și tânăra generație poartă cu mândrie costumul național

Fig. 4.10. Ornamente brodate

Țigănești ș.a. Aici se produc, din timpuri străvechi, oale, străchini, căni, urcioare, gavanoase, vase, jucării pentru copii și multe altele.

Un alt domeniu al artei populare, în care s-au afirmat prin excelență femeile, a fost țeserea covoarelor. De regulă, covoarele erau lucrate manu-

al în gospodăriile țărănești în perioada de iarnă, când gospodinele nu erau implicate în muncile câmpului. Existau însă și *atelieri* de lucru îndeosebi pe lângă mănăstirile de maici (la Tabora, Răciula ș.a.). În mod obișnuit, drept materie primă servea lâna tratată cu coloranți naturali și ața de cânepă sau bumbacul. Ornamentele erau alcătuite din motive vegetale stilizate (flori, frunze etc.) și motive zoomorfe (animale, păsări) (*figurile* 4.3, 4.4).

Și broderia a fost o ocupație străveche a țăranilor moldoveni. Se brodau iile (*fig.* 4.9), cămășile bărbătești, prosoapele, fețele de masă ș.a. Ornamentația broderiilor, executate în culori vii, dar nestridente, reprezenta aceleași motive florale, stilizate cu mult rafinament (*fig.* 4.10).

Costumul popular se realiza din pânză (de in, cânepă sau bumbac). Alături de țesăturile de lână, cânepă sau bumbac, în componența costumelor intra și piese lucrate din piele (cojoace, pieptare, chimire, curele ș.a.). Se confecționau costume pentru diferite anotimpuri (vară-iarnă), dar și pentru diferite ocazii (pentru muncă – mai simple, iar pentru festivități erau bogat ornamentate).

Meșterul popular

Materialele și obiectele artificiale din jur caracterizează existența zilnică a omului modern. Și totuși, fiecare dintre noi își dorește un obiect decorativ realizat manual de către un meșter popular.

Meșterul popular este creatorul care nu a făcut școli înalte, ci a preluat meseria de la înaintașii săi. Obiectele confecționate de el sunt realizate după modele care s-au păstrat de-a lungul timpului și sunt prelucrate manual. Cunoștințele se transmit din generație în generație, astfel încât arta populară nu suferă mari schimbări pe parcursul anilor. Funcționale sau decorative, obiectele create de meșterii populari sunt, de regulă, de cea mai înaltă calitate.

Fig. 4.11. Meșterul popular Vasile Gonciar în atelierul său de lucru

Despre obiectele realizate manual sau artizanale deseori se spune că sunt create cu *suflet*.

A fost un timp când producția artizanilor nu mai era solicitată, industria modernă propunând articole mult mai ieftine.

Azi atenția publică s-a îndreptat iarăși spre acești creatori ai frumosului tradițional. Sunt la mare căutare mai ales iile. Asistăm de asemenea la nașterea unui adevărat cult pentru covoarele vechi. A reînviat și producția olăritului, mai ales în scopuri decorative.

Activități în echipe

PROIECT. Organizarea unei expoziții cu cele mai bune lucrări

Împreună cu colegii și cu doamna învățătoare sau domnul învățător răsfoiți portofoliile cu lucrările voastre adunate pe parcursul anului și selectați-le pe cele mai frumoase. Faceți o expoziție.

Exerciții aplicative

1. Realizează o lucrare care să corespundă unuia din genurile de artă studiate.
2. Alcătuieste o compoziție în stil popular pentru un prosop sau un covor.

Adjectivul *artizanal* este uneori folosit pentru a descrie producerea manuală a ceea ce este de obicei produs industrial. Termenul *artizanal* definește astfel diverse piese create de meșterii populari (ceramică, broderii, obiecte de vestimentație), dar și pentru a denumi produse alimentare fabricate în gospodăriile unor fermieri (brânza, pâinea sau chiar ciocolata produse manual).

E bine să știi!

Noțiunea de *atelier* a apărut în timpurile când pe lângă mănăstiri activau zugravii lăcașelor de cult, pictorii iconari, dar și atelierele de copişti, care multiplicau și înfrumusețau cu ornamente viu colorate manuscritele comanda-te de domnitori sau prelații bisericești. Atelierul este încăperea dotată cu instrumente destinate anumitor munci manuale, în care își desfășoară activitatea meșterul popular.

CUPRINS

Unitatea de învățare 1. Frumosul în jurul nostru. Perceperea în arta plastică

Semnificația culorilor în artă și natură	3
Reprezentarea florei	6
Reprezentarea faunei	8
Materiale, instrumente și tehnici de artă plastică.....	12

Unitatea de învățare 2. Alfabetul artei plastice. Elemente de limbaj plastic

Punctul	21
Linia	22
Pata	24
Culoarea	25
Forma – element al limbajului plastic.....	27
Procedee de obținere a formelor plane (spontane)	29
Procedee de obținere a formelor volumetrice	31
Amestecul cromatic.....	33
Dominanta cromatică	34
Tonul culorii	36
Materiale, instrumente și tehnici de artă plastică.....	37

Unitatea de învățare 3. Cum realizăm o lucrare plastică

Inițiere în compoziție

Compoziția figurativă.....	40
Redarea planurilor	44
Principii de construire a compozițiilor decorative	45
Materiale, instrumente și tehnici de artă plastică.....	48

Unitatea de învățare 4. De ce ne place arta plastică

Artă populară	52
Meșterul popular	54

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII

Canțiru, Ion.

Educație plastică : manual pentru clasa a 4-a / Ion Canțiru, Alexandru Vatavu, Olga Carauș; comisia de evaluare: Daniela Cotovițaia (coordonator) [et al.]; Ministerul Educației, Culturii și Cercetării. – [Chișinău] : Arc, 2020 (Tipogr. „Bons Offices”). – 56 p. : il. color.

Proprietate a Min. Educației, Culturii și Cercet. – 38250 ex.

ISBN 978-9975-0-0407-7.

73/76(075.2)

C 19

Imprimat la Tipografia „Bons Offices”. Chișinău, str. Feredeului nr. 4/6, tel.: 0-22-50-08-95. www.bons.md

ISBN 978-9975-0-0407-7

9 789975 004077